Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«Свет» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 6 ЯНВАРЬ, 1981 ШУ. • № 3 (6289). • Мах 2 кепек.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГІОЛЛА

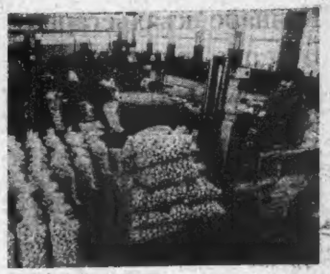

Бацаддараши коартоли лоаттаноан кийчъярaн йоккха опыт Іоаллий Челябинске. Из продукци контейнерашка лелаеш йола хранилищаш хьалъяьй.

Города Тракторозаводской районе болх беш я бацадаарийн коартолийн ахфабрикатий завод. Щенъяьча коартолан морновканек уж талкаргйоашаш лаьрххlа раствор тlахьокх. Цул тlехьагlа ахфабрикаташ полиэтиленови талешка йокх, хlаьта иштта йолаш дlаухийт тракторни завода кхачан комбинате, района столовешка, школашка, профилакторешка.

СУРТА ТIА: столовешца дlалхьийта коартола ахфабрикаташ кийчъеча.

В. КЛИПИННЦЕРА сурт. ТАСС фотохроника.

•

ЭСТОНСКИ ССР. Хоза кийчъяь тайп-тайпара бесаш дола кlувсий материалаш арахец «Мистра» яхача хьийза йоацача материалий Таллински Іилма - производственни объединене предприятешка.

Объединене продукце ассортимент шерлуш йоагlа. Укхаза арахейа доладьа Эстоне кьердаш долча кулгашца хьийзача кlувсашта тара дола тафтингови оалаш дола кlувсаш. 1981 шера хьаергъя 400 эзар квадратни метр тайп-тайпара бесаш дола изделеш.

СУРТА ТІА: тафтингови кlувсий керда образецаш.

Э. ТАРКПЕА сурт. ТАСС фотохроника.

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

Беррига советски нах сацна парте арlіавачча XXVI съезда сийлена кагъабахара шоай хьинара йиза ихо да беш къахьегаш ба Нохч-Гіалгіайчен бурувдеттараш. Дина къахьегаша совгlат кийчдеь кагъаболх уж вай мехкарча коммунистий лакхерча фирума. Эксплуатационни бурув тохарей скважинаш хьалъярей йхе шера план 4 декабре кхоачашьяьй. Хlаьта массе тайпа бурув тохара пятилетка задани кхоачашъярах рапорт деннад 15 декабре. Ер шу чаккхдалалехьа ихе шера иланагlа лаьрхlачул совгlа тоъаргда 30 эзар метр тохаш бурув. Пятилетка шерашка бурув тохара коммерчески сухал шоко лакхъенный.

Керттерча дакъе уж къахьегаш толамаш даха вlаштlехьдаьнад республикерча бурувдеттараша шоай болхи социалистически яхьи кхетамна вlаштlехьъянкхарах, балха халах, бурув тохара йолча техникех биаза пайда цйбарах, яхье хьалха леттача лаьттан чекаш техкарий опыт, дикагlйола балха методаш шерра юкъеккувларах.

Иштта болх бечарех я цхьан шера 3 эзар метр бурув тохара. 1,5 шера скважина йистелкхара йолча инициативагlа къахьегаш йола бурув детта бригадаш. Республикерча 87 буровой бригадах 19 я цу тайпара болх беш. «Грознефть» объединенена чуйоагlача бурув тохара балхий управленешка дерригa техача бурох кхоалагlа доли дакъа дар теха да. Юкъера лаьрхlача бетта цхьан станоцана бурув тохара коммерчески сухал 282 метрга дlакхоачадьй цар, ерригa объединенен хьалйнача юкъера лаьрхlача тохаш дар 201 метр мара доацача.

КЕРДАЧОА — ШЕРРА НИКЪ

КПСС Нохч-Гlалгlай обкома бюрос могаль дlаболаль йола старогрозненски бурувдеттарий инициатива дукхьал вай республика дlаяржа ца Іеш вай мехкарча дукхача нефтедобывающий районашка чlоагlа рехьа болаш тlаийна я. Шера ихи эзар метр бурув а тохаш цхьаи шерен ах шерен скважина йистелкхара ахача инициативагlа къахьегача лаьттал чекаш техкарий бригадий дерриге технико-экономически хьежамаш а дика да.

Хьаэдаргъя вай Горячеводски бурув тохара балхий управленера Коньков Владимир Андреевич керте латтача № 11 йолча буровой коллектив. Бархl беттен ткъаь дийнахьен ихи эзар метр бурув техад цо. Из санна толам Нохч-Гlалгlайчен бурувдеттарашна хlаназалца баьнкхабац. Бурув тохача пайда эшаш йола балха за 98—99 процентага дlакхоачаьй укхаза. Цхьан станокаца бетта бурув тохара коммерчески сухал 537 метрга кхаьчай, паччахьаликхена кходаьд 916 эзар сом. Иштта хьинаре къахьегаш я Старогрозненски бурув тохара балхий управленера Т. Н. Залаутдинов керте латтача буровой коллектив, кхыраш.

Старогрозненски бурувдеттараша дlадоладаь дика гlулакх хьал а лаьца, кхе дьянача бурув деттача бригадаша эгтира хьалхарчарца рапорт деннад пятилетка задани кхоачашъярах. Шера 5 эзар метр бурув а тохаш, 1,5 шера скважина йистелкхара тlехьара ихь дlайолаьяча, хlанз В. Д. Швецова кулгалдеча комсомольско-молодежной бригадо цхьайттадагlча пятилетка чотагlа къахьег дурчох январь бетта дика. 1978 шера денз тlайоагlача пятилеткий календарагlа къахьегаш я Малгобекски УБР-ра I. Галаев, «Горячеводски» УБР-ра С. Мадиев, Грозненски бурув тохара балхий управленера А. В. Буцаев керте латта коллективаш.

Цхьабакъда, старогрозненски бурувдеттарий инициативагlа къахьега бригадаш чlоагlа кlезига я. Цудухьа бурув тохара балхий управленей кулгалхоша, партийни профсоюзни организацешна кхы а шерагlа йоаржае еза керда инициатива. Хьалха леттача коллективий опыт, дикагlйола балха методаш дlайоаллийта еза массанена. Шерра никъ бала беза кердача болама! Бурув тохача цхьанкха хlама а дац хоадам боацаш лархlа йиш йолаш. Бакъда, къаьстта теркам тlебахийта беза къахьегаман производственни дисциплина чlоагlъяра, хlаране бехктохкам айбара, социалистически ихь кхетамца вlаштlехьъянкхара. Даим йоакхо е еза лаари о хьовзам ца хилийтара, керда техника дикагlйола технологи юкъеккувлара. Хьалхалеттараша кийсъала гlерташ йола бригадаш дукхагlа хилийтара тlаберзабе беза бурувдеттарашта юкъе беш бола организаторски кхетамеи балх.

Старогрозненцашa дlадоладаь дика гlулакх шерра доаржадара новкъарле ец дола кхоачалбоацараш дlадахара беррига болхлой, инженерно-технически болхлой оарцагlа бала декхаргйла ба бурув деттача предприятеи кулгалхой.

Ерригa «Грознефть» объединени хьакйцача бурув деттараша гlона долча балхашке дlахайта балха ха 26,9 процент я. Керттерча дакъе бурув тохача пайда эца йиш йола из ха йоаерaш я старогрозненски бурувдеттарий инициативагlа къахьегаш йоаца бригадаш. Дlахо ла метаргдолаш дац из гlулакх.

Хlана аьлча, «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегlайоалаяра керттера лостамаш» яхача КПСС XXVI съездага йолча КПСС ЦК проекта тlа белгалдаьккха да «сихха технически эргадахарех уж вlаштlехьдахар тоадарех чотагlа бурув тохара балхий технико-экономически хьожамаш тоаде» аьнна. Цу дакъе чlоагlа пайдане а боккха доархlам болаш а я старогрозненски бурувдеттарaша дlайолаь инициатива.

Техника кийча хургья

Цхьайттаlагlча пятилетка хьалхарча шера доккхий декхараш тlаийцах «Горячеисточненский» совхоза коллектива. Дукхьал ялат чуда лаьрхlад цига 13 эзар тонн — планови задане 2.2 эзар тонн дукхагlа. Уж декхараш кхоачашдара дола кlийле дина кийсъяьй. Гурахьа ювча культураша, масала, 5653 гектар дlалаьцай уж кийнай ах пара аьхача лаьтта, бlаьсти ювча культурашта 3070 гектар дийь аьхай. Цу лаьтта 1600 тонн тукаши 25 эзар тонн органикен юлларгья.

Ремонтин балхаш кхехкаш латт. Уж доладалехьа дефектовка яьй техникана. къаьстта хьежа отталъа план-графил. Совхоза партийни комитето коммунисташ хьожабаьб механически мастерске болх бе. хlана цу партийни организаце 18 парте члев ва — болх беш болча нахех хlара кхоалагlвар. Организацена керте эттав МТМ заведующи Дагаев Мохьмад — дика кхеташ вола специалист, опыт йола кулгалхо.

Болх вlаштlехьбаккхарах дувцаш, М. Дагаева аьлар, гlулакх дика дlадоладалара бахьан секретарь Гихаев Мовлди а волаш йолча совхоза партийни комитето беррига балха тlахьожам оттабар хилар. Цо а совхоза директора Шатаев Іарбе а шоав балха ца дlадоладу хьалхагlа мастерскешка гlолла чакх а баьле. Уж хьож ремонтин балхаш мишта лел. цигарча наха лакха овсарле а йолаш къахьегара эшаш дола хьалаш Іалашдаьдий.

Хlаьта Іалешдаь хьалаш Іалаьмате дика да. кхыча бесса ала йиш яц царех. Карерча шера болх бе йолаллийтай совхозе специализированни ремонтин пехаш а йолаш йола бlарчча комплекс. Дика лоархlаю ший декхарех Гайтемиров Увайс керте латта инженерни служба а. Цо Іалашъяьй мастерской оборудованецa, дlамигача механизацеца, запасной оатхалашца, инструменташа, кийчбаьб классни специалисташ.

Ремонтникашта юкъе яьржача яхьа условешa чулоаш дерригa технологически гlулакхаш. Машин ханнахьа а дика а тоаьъча преми лу. Масала, Т-150К яхача тракторa йиллача хапал хьалха ремонт яьча механизатора 30 сом лу премена, ялат чуэлача комбайна яьчoв — 75 сом.

Совхоза керттера агроном Хумакиев Ахьмад керте латта комисси хьож из мишта тоаьй, дика объективно лу ше дер. Ше цхьанкха а эсала даь хlама чакхдоалийтарг ца хилар массанена а дlахайтара, ремонт дlа а йолалалехьа дlадовзийтар комиссе механизатораштa тоаль яина лоархlа трактор. комбайн, яух, макха, сеялка мишта хила еза. Цо иштта мастерской коллектива дlайовзийтар районе а республике а дикагlа болча ремонтникий опыт. Цу гlулакха гуйра йолаенача хана лаьрххlа заштеш йир совхозе.

Денна хувцалуш латт совхозе машинно-транспортни парк. Царна ух «Кировец» Т-150К яхари санна йола низ бола тракторaш, кхыйола техника. Тlеххьарча ханалца йоацаш яр боахаме царна технически Іунал дара а ремонт яра а эшаш йола материально-технически база, хlанз из йолаш я. Къаьстта теркам тlаозаш да совхоза механизатораша, наха гlо дарга догдоахаш а ца багlаш, ерригa капитальни а текущи а ремонт шоаш еш хилар. Цо дикка лоллу ремонтага дlадолар. Оашош уйла ел. Хьалха Т-150К яхача трактора мотор Краснодаре бохьийтар капитальни ремонт е. 1500 сом додар боахама цу гlулакхага. Хlанз моториста Дудаев Салмана тоабу из «Сельхозтехникечул» эсалагlа е ца тоабеш. хlаьта дlадола дерригa а 300 сом. Шийтта я совхозе цу тайпара трактор. ремонтин база шоай хилaрегlа шера 14.4 эзар сомал кlезигагlа доацаш яьа кходу боахамо.

Ремонт е доагlра аппаратура гаьна дlахахьийта ца езаш мукъабаьхаб совхоза кулгалхой слесара Хасбулатов Седа а. Цунга ремонт яйт хlана кхыметтел пускачаштех редукторашта.

Хlаьта цу тайпара бола мастераш дукха ба укхаза. Царна юкъе ва аьшпакхьар Эльбукаев Сулим, токарь Гамидов Владимир, электрослесарь Хасмагомедов Іийса, наладчик Шахбиев Резван. Йиъалагlча квартале 19 трактор кийчон мугlаре дlаоттае езаш бар уж, хlаьта цар ремонт яьй 22 трактора. Тоаль яьна тракторaш комиссе дlайицай. Кийча я иштта 10 комбайн а, планагlа лиархlараш 3 мара ца хиннача.

Цу толамаша мастерской коллективагa йиш хилийтар доикхагlоола декхараш тlеэца. Лаьрхlа да, КПСС XXVI съезд хьаеллаш ерригa тракторaш кийчон мугlаре дlаоттае.комбайнаши автомашинаши — 10 феврале, ерригa юртбоахама инвентарь — январь бекъалуш. Наладчикаша дош деннад техника болх беча бlаьстийн аьхкийн хьахийцача дизельни доагорах 8 процент кходергдолаш двигателашта регулировани е.

Техника дика тоаьй аьна доалаш дац гlулакх. Лоархlаме да цун дика да хилар. Совхоза лаьрхlа да опытни мастераш — наладчикаш керте а латташ йола технически гlулакхаш дара йола специализированни звеньяш хьае. Хlара звенос тlалоацарга бlарччача шера хьадача классах йолча машиний йоакхо елга.

С. МАДАЕВ.

УКХ ШЕРА 3 ЯНВАРЕ ШУРИЯ ФЕРМАШIА БАЬЧА ВАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОЯТАШ ЙОЛА СВОДКА

РАЙОНАШ	Хlара Іаттагаре дийнахьа хьаькхар (кгр). 1980 шера 3 январе	Хlара Іаттагаре дийнахьа хьаькхар (кгр). 1981 шера 3 январе
Ачхой-Мартановски	3,4	3,3
Грозненски	4,0	4,4
Гудермески	4,3	4,4
Малгобекски	2,1	3,0
Надтеречни	2,6	2,4
Назрановски	4,3	4,0
Наурски	4,3	4,5
Сунженски	4,0	3,8
Урус-Мартановски	4,3	3,8
Шалински	3,0	2,8
Шелковской	4,6	5,4
Республикe гlоада	3,9	4,0

СИХЕН ТЕШАМЕН

Техника дикагlа мел тоаю ко бергбола пайда боккхагlа хургболга кхета а деш, шоай ниа дlакхоачар ду укх денош Надтеречни района «Знаменский» совхоза механизатораша тракторaш, комбайнаш, тlехьаюэза инвентарь ма хулла тешамегlен сихагlен тоае гlерташ.

КПСС XXVI съездага йола КПСС ЦК проект дег тlара къоабал а еш, совхоза механизатораша дош деннад ерригa техника КПСС XXVI съезд хургйолча дийнахьа кийчон мугlаре дlаоттае. Хlаьта дlахо а хlанз санна овсаре болх бой лаьрхlар кхоачашдергхиларах шеко а яц.

Техника тоаеш геттара дика болх бу электросварщика Дениев Мовлде. слесараша Алиев Саlида. Ахтаев Мадус, Хасбулатов Іийсас. Балха нормаш хlара дийнахьа 30 процент тlехкхоачашъю цар.

Х. ЖАПАРОВ.

ФУ ХЬАЛ ДА ХЬОГА, КОМСИЙ КХА?

МАЛГОБЕКСКИ РАЙОНЕ КОМСАШ ЛЕЛАЕЧА УВТТАЧА ЦХЬАЙОЛЧА ПРОБЛЕМЕХ

ВАЙ республике комсаш лелаелга дlало дегlадоладарах бола КПСС обкомен НГlАССР Министрий Советей соцам кхоачаш а беш, Малгобекски районе аьттув болий дола климатически хьалаш хилар теркал а деш, укхаза 1975 шера «Ингушский», «Советский», «Кавказ» яха, М. Горькен Гl. Ахриевен цlерагlа йола, «Луч», «Малгобекский» яха комсий совхозаш вlашагlъехкар. хlаьта 1979 шера хьайир кхы а 3 совхоз — «Алханчуртский», «Ачалуки» яхараш. СССР Конституце цlерагlа яр.

Лоацца аьлча районе мал дола боахамаш комсаш лелаеш да. 1980 шера 1 июле районе дlаегlаяр 4786 гектар комсаш. Цу шерашка керда комсаш дlайоггlара план 150 процент кхоачашйир. Районе дикагlа мел дола лаьтташ комсашта хьакъоестадир. Хlаьта из нийса даь хlама а дар. хlана аьлча, комсаш кхеяра специализаци яра никъ лаьцабар районо.

Цхьаьккха хlамaнга диллача я нийса даь хlама дар из. Хий ца дуллаш хlара гектаро тlара 50 — 100 центнер комсаш чуя йиш я агротехника нийса лелайой.

Тlаккха цхьян гектаро 1500 — 3000 сом пайда бергба. хlаьта ялат дlадувш хилча хулар 300 — 500 сом мара дац. из а магахьа санна гектара тlара 20 — 30 центнер гурахьа дlадийна кlа чудаьхе.

ДОЛЧЧА тайпара дlааьлча, комсаш лелаелга атта гlулакх дац. Даь кул эш царна. Бакъда, из гlулакх хlанз санна леладе Эш йолаш дац. Районерча боахамаша гектара кlезига хьувнъаю комсаш. Масала, лата йолаеннача комсий 350 гектарах хlаране тlара юкъера лаьрхlача 13 килограмм комсаш чуенай «Советский» яхача совхозе.

Цудухьа хlанз хаза йиш я комсаш лелаелга пайдане гlулакх дац, яхаш дувца хабараш. Уж кlал цхьаккха кlийле йоацаш хилар белгалдаккха безам бе са. Района Іалама-климатически хьалаша торо лу кхыметтел тlехьа кхачаш йола столови комсаш кхее а.

1980 шера тхо долча комсаш хьувкъае йиш йолга массанена хайтар «Ингушский» совхозерча яхача йолалуш латтача 120 гектара тlара 74 тонн дика комсаш чуяро.

Цхьабакъда, район бlарчча хьаайцеча укх тlеххьарча шин шера комсаш лелаерашa паччахьалкхенна дlа-ца луш йисай 4765 тонн. Фуд цуч бахьан?

Цхьа-дале, фуннагlа-моллагlа даь а керда комсаш дlайоггlара план кхоачашъе гlертар совхозаш, дlайоггlараш дика я е во я теркал а ца деш, нийса йоггlа е йоггlаш хьажарга дукха бала а ца кхоачаш. Вlалла а теркала еэ яцар бахача хьыха психологически оамал. боахамашка эшаш йола технически база ца хилар, кхоачамхилал специалисташ механизатораши ца хилар. Из бахьан долаш 1978 шера дlаегlача комсех 60 — 70 процент яраш мара дlалатанаар. хlаьта цхьайолча участкашка 15 — 20 процент мара а латанзар. Цудухьа цхьадола кхаш юкъ аха дийзар.

Масала, «Ингушский» совхозе 1976 шера комсаш дlаегlача 403 гектарах 160 гектар мара йисанзар. хlаьта «Кавказ» яхача совхозе юха дlае йийзар 150 гектар. «Советский» совхозе — 120 гектар совгlа. «Малгобекский» совхозе акт а язъяь тlера дlаяьхар 150 гектара тlа яраш.

Дукхагlча дакъе из хlама нийсделар дlаегlа комсаш во хилар бахьан долаш. Кхыметтел шоллагlча сортах йола чубукаш дlайоггlаш а моттигаш хилар. Комсаш цхьан боарамагlа юкъе юкъ а ца юташ дlайоггlарах хlанз вlаштlехьдалаш агрегаташка болх байта. Мугlараштa юкъе дита пьсса моттиг тайп-тайпара я — 2,5 метргара 4 метрга кхаччалца. Цудухьа хала хул комсаш лаьттан кlелар хьалъякха, кхыдола балхаш де.

Шоллагlа-дале, комсаш нийлхьенна ялеса шоллагlча шера керда яраш дlайоггlанзар. Боахамаша посадочни материал-ехаш заявкаш тийнна кае а. уж кхоачалгъяра оарцагlа ллаизар «Чеченингушвино» объединени. Из бахьан долаш «Сапирави», «Каберне», «Рислинг», «Пино черный» яхача сортех йола комсаш дlаегlа хинна кхаш ремонт ца еш дисар.

Кхоалагlа-дале, районе тесса леладу керда вlашагlъехкача комсий совхозашка кадраш хьахоржилгей дlаюха нийсъелгеи. Дукхача совхозашка кхоачамхилал бац балхах дика кхеташ бола комсаш леларераш, механизатораш, специалисташ. Къаьстта во йоакхо ю хьатlабаьхкача специалистий. Масала, 1978 шера Малгобекски районе болх бе «Чечено-ингушвино» объединене вайтавар Дагестански юртбоахама институт яьккха 12 саги Горски юртбоахама институт яьккха 2 саги. Бакъда, царех цхьаь ца! специалист районе висанзар.

Тамашийна да цхьа хlама. Боахамий кулгалхошка саго хаттанзар уж специалисташ мича бахаб, аьнна.

Цхьаьнкха хlама а да боахамий кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша, специалисташа даим йоакхо е езаш. Аз дувцар да техникага хьажар. цох кхетамца пайда эцар. Цу хьакъехьа цхьа масал доаладергда аз. 1979 шера гурахьа «Ингушский» совхоза комсий отделенена елар ДТ-75 яха цlена ши трактор. Цар болх бир комсашта лаьтта тlахьокхачен хlаьта кlезиг-дукха комсаш лаьттана кlалар хьажукъайоахачан. Цуа тlехьагlа уж шаьнде трактор йохаяь дlа а кхесса цар тlа хинна механизатораш договорагlа балха бехар. Оаха доклaдноййи яздарах, акташ оттаярах хlама хиланзар. Цlенна тракторaш хlаланъяьча пахага саго хlама аланзар. Цу тайпара «доал ду» кхьча юртбоахама техникана а.

Дивъалагlа-дале, районе комсаш лелаелга дегlадоаладара цlенхаштта новкъарле ю леpттlа материально-технически база ца хиларо, боахамашна болхлой кхоачаш ца хиларо. Дукхагlа долча боахамий комсий отделенешка хlанз а хьалъяьац складской, производственни, культурно-бытовой помещенеш. Тоъаш яц трактораш, кхыйола машинаш. Комсий мугlарашта юкъе уллача лаьттанна гlулакх ду машинаш ца хилар бахьан долаш соахка оасарашa хьалдикъадар дукхагlа долча боахамий кхаш, хlаьта дукха комсаш йира мильдаю яха лазар кхийтта.

Масала, хlанз тха отделене яраш миссел тракторaши юртбоахама машинаши эшаш тхона 780 гектара тlара комсаш лелаяра. Тха совхозера комсаш хьувкъам тела йолаенна але а отделенена хlанз а хьатlеенац электроэнерги. комсашта етта молхаш кийчъяра эша растворни узел хьалъяц.

Района дерригача боахамашка болхлой тоъаш бац. Из тамаш а яц, хlана аьлча бахача нахаца цхьанкха тайпара беш болх бац. Ши шун ах шун да со «Ингушский» совхозе болх беш вола. Бакъда цу юкъа цкъа дайнадаш сона совхоза администраце, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, юрта Совета инициативагlа нах вlашагlа а теха совхоза новкъостал дара. Йовш латта комсаш кlалхара ахьра уж тlахьехаш, эта хала хьал царга долча тайпара дlадовзийташ.

Тхоай совхозах арга аз. Боахама дерригача доакъошна болх бе тоъаргболаш нах бахаш йоккха юрта я Соагlанче. Бакъда, болх бе могаргдолча бахах 15—20 процент бараш мара балха арабалац. Дукха а дукхагlа бараш ахчаш даха кхыча республикашка, областашка дlаух. Хlаьта царех берригаш а хlана бац аьнна мала нах ба. Цlагlа биса кхалнах мукъагlа балха юкъеоза йиш яр бераш леладе моттиг яларе...

Опыт гаьна даха Іомаe езаш яц. Из тха ткоай йолаш я. Аз дувцар да гектарийнашта лелае комсаш тlачlоагlъелгах. Гектарникаша доал ду комсий кхаш цlена доагl-доагlаш дола гlулакх даь хул. Цудухьа уж дикагlа хьувкъа а хьувкъ. Масала, лата дlайолалуча комсий гектара тlа 6 — 9 центнер аьхар Чапанова Іайна, Бекова Іайшет, Бокова Пlаьтlамат, Гандалоева Хьанифа, Гарданова Наси, Фаргиева Хьава, Цечоева Фердоус, Гандалоева Зайнат санна болча гектарникаша. Хlаьта царех хlараме леладеча кхай тlа 40 — 50 процент яраш мара лата а йолаеннацар. кхаш кийлха хилар бахьан долаш.

Цудухьа хlанз тхо декхарийла да цу кхашна керда яраш дlа а егlа, хlара гектара тlара комсаш боагllача боарамагlа хилийта. Из болх беча наха моральни материальни поощрени елга юкъедахьа деза.

ЮХХЕРА а районе комсаш лелаелга дегlадар дукхагlча дакъе тийша да партийни советски органаша, боахамий кулгалхоша цу гlулакха йоагllаш йола йоакхо ярах, бала кхоачаш дог лазаш уж цунга хьажарах. Халахете а районе, къаьст-къаьстача совхозашка хlанз а холуш дац керттера низаш тlалахийта деза дакъа малагlа да. Комсаш лелаелга дегlакхувлара дешаш наг-нагахьа мара дувлац, уж лерттlа Іомадаь, техна кийчдац.

Района масштабе специалист вац комсаш лелаяра дешага хьожаш, цунна хьалхара бехктохкаме волаш.

«1981 — 1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегlайоалаяра керттера лостамаш» дувцаш парте XXVI съездага йолча КПСС ЦК проекта тlа аьнад: «**Юртбоахама производство мехка зонашкен районашкен дlаийсъяра гlулакх тоадара беш бола болх дlахобахьа, цунна специализаци концентраци яра боараш лакхбе**».

Аз лакхехьа белгала ма даккхара, комсаш лелаергйолаш Малгобекски района специализаци яра лаьца никъ, сона хетачох, геттара нийса ба. Цу гlулакха мел эша хьалаш районе долаш да. Бакъда, соцам тlазцарах доалаш даа из санна дола чоалхане а керда а гlулакх низ болийта дlаоттадела. кхьа уйлаш цунна тlаерзаелга.

Малгобекски района доккхийча комсий кхайна тахан цlенхаштта новкъостал а теркам а эш. Цу хьакъехьа сайна лоархlамегlа хетачох а сихха дахза даргдоацачох а аз дийцад.

Цох фу хет-хьог! района партийни советски органашта, боахамий кулгалхошта, «Чеченингушвино» объединене специалисташта?

М. ЯРАХМЕДОВ, «Ингушский» совхоза доккхагlволи агроном.

Парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект ювцаш

Хьинаре къахьегарца жоп лурга

Парте XXVI съездага йола «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттера лостамаш» яха КПСС ЦК проект коллективе ювцаш 1980 шера балха итогаштеи хургйолча пятилетка дехарштеи чӀоагӀа уйла тӀаяхийтар Карабулакски химически реагентий завода коммунисташа. ИттлагӀа пятилеткеи 1980 шун дикача хьокхамашца чакхдаьккхар заводчанаша. Укх шера 1 декабре кхоачашйир химически реагенташ арахецара пхе шера план.

КПСС ЦК проекта тӀа пункт я «Экономе режими боахама расчети чӀоагӀъе» яхаш. ЦхьайтталегӀча пятилетке цхьадолча дальъе боахама расчет юкъейоалае лаьрхӀад завода цхьайолча цехашкеи участкашкеи. 1981 шера январь бетта денз лимитни заборни карташ доладергда лоархӀамеча материалашта. Потребление нормашка хьежжа хургья лимит. Ветта-бетта хӀара цеха, участкана дӀадовзийташ хургда болхлой дукхал, фонд, алапи, потребление фонд.

Шин пятилеткех болх беш я завод. Арахецача продукцена ийсса цу деррига шерашка хьалъеш я капитальни гӀишлош. Шерагара шерага тоалуш я завод, тоалу салаӀарей къахьегамен хьалаш. Пятилетке хьалбаьб керда реагентни боахам механически мастерской, столови, медицински пункт, административно-бытовой корпус. 39 квартира йола нах чубаха цӀа. Хьалъе йолаьй 140 моттиг йола берий беш.

ЦхьайтталегӀча пятилетке кхы дӀахо а хьалъергья гӀишлош. ХӀаьхле а йолаш я цхьайолча объектий доукументаци.

Цхьабаьцда, цӀенхаштта оазцагӀдоала дезаш хӀама да гӀишлонхоша («Грозтрубопроводстрой» треста) иттлагӀча пятилетке хьалъергья аьнна шовш дош деийна йола КССБ производство шеръяра йолд цех хӀана а хьалъе ца йолаяр. Мехкдаьттахошеи мехкдаьтта лохарашеи мажера а чӀоагӀа ешаш а йола химически реагенташ кхоачамхилла дӀанийертйоацилга да на.

АргӀанарча пятилетка керттера декхар советски наьха вахара хьал-торо лаккъелга да аьнна КПСС ЦК октябрьски (1980 ш.) Пленуме, парте XXVI съездага йолча КПСС ЦК проекта тӀа. Нах эшаш долча товараща Ӏалашбара гӀулакх тоалуш долга завода болхлошта холуш да. Дулх, шура, маьхх, кьорах яь хӀамаш еца йиш я завода столовера. Духхьал дӀадахача шера 14 кӀувс, 4 автомашин нийцай завода болхлоша. Болх беш я медпункт, дарба дайта дезарашта путевкаш лу санаторешка, курорташка, салоӀача цӀенхошна бахи.

Карабулакски химически реагентий завода болхлоша, инженерно-технически белхахоша парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект дегтӀара къобал, а еш, цунна хьинареча къахьегамца жоп дала лаьрхӀад.

А. СИНЧИНОВ,
завода партбюро секретарь.

«1981 — 1985 шерашка а 1990 шерига кхаччалца а СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттера лостамаш» яха парте XXVI съездага йола КПСС проект ювцаш чӀоагӀа раьза а долаш тӀаьц оаха дезаш чӀоагӀбара эша хьалаш вӀаштӀехьдоахилга. бераш долча дезалашта а балха болча моаршта а йола совленаши хьготаш шеръелга дувцаш йола парте установка.

Вай экономика дегӀа а укаш, советски наьха хьал-торо тоа ме лу, наха общест-

Керттера лостамаш белгалдоахаш

венно-политически, культурни, моральни, эстетически хетам белара дешай лоархӀам а айбела беза. Цунга хьежжа хила беза хӀара къона саг чакхвоалаш болй школера дешира-кхетина болх а.

Уж дешаш къестадеча кӀезига лоархӀам болаш яц школа. Цох лаьца Керттерча лостамаш тӀа яьнкад: «Халкъа образовани системан дӀахо дегӀайоалаеза специалистацеи квалифицированни белхалоацеи екно яхь а бизаагӀа кхоачанбелга Ӏадаш е». Иштта дегӀаухаргья берий бешанкий яслейн сеть, дукхагӀа хургья бераш дешиш а цагӀча ха йоакхаш а йола школаш (группаш), пионерски лагераш, кхийоаа берий учреждении.

Проекте хӀара мутӀаро, хӀара цифро дувцар бӀарга а гуш хьахьокхилга — хьехархочун-пропагандиста сийлен декхар. Къаьсте масалаш а кхувлаш, дешархошта дӀахьокха деза саг бахьенце Советий Ӏаьдало деш дар.

Из деррига а чу а лоацаш тха школа педколлективо дешера-кхетама балха шаа оттаьб. Советски наьха къахьегама а политически а хьихар, парте экономически стратеги а социальни полтика а къаьсте дӀахьокха гӀерт тхо.

Тхоай керттерча декхарех цаӀ лоархӀ оаха советски халкъа, вай сий долча кагирхой къахьегама, социальни лоархӀам дешархошта дӀабовзийтилга. Капитализмаца нийсйича социализма совлеваш гуча а йоахаш, истори харцахья дувцачарна майрра дукхьала отталургболаш кхебу оаха дешархой.

Партийни документ дувцаро а из Ӏомадаро а кӀоартта воздействи ю коллектива хӀара доакъошхочо беча балха, керда тороеш лаха а лохаш, балха эффективность а цун дикал а айира тӀахьех.

Укх тайпара пункт язйича бакъахьа хургья аьнна хет сона: «Дешархой производственни бригада балха лерттӀа хьалаш вӀаштӀехьдахара а эшаш йола материальни базе хьаяра а хьалхара боахамий хуга|хой бехктохкам айбе».

Ю. МАЛЬСАГОВ,
Назрановски № 1 йолча школа директор.

Балха тӀа эшараштa теркам тӀабохийт

Укх деношка парте XXVI съездага йола «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттера лостамаш» яха проект ювцаш хьайийлла партийни собрани хилар «Промавтоматика» яхача Грозненски Ӏилма - производственни объединене. Проекта лоархӀами цуиха дувзадена шоай коллективана хьалхашка латта декхараши дувцаш.

Иштта дукха предложенеш талаш хьайийлла партийни собранеш хинлай объединене ерригача подразделенешка. Масала, укх тайпара я СПКБ коллективо еша предложени. КПСС ЦК проекта III раздела Ӏилма - тохкамех проектно - конструкторски организацей опытно-производственни бала чӀоагӀъе яхача дешашта тӀатоха: опытни образецаш хьаяра фондех йоацаш комплектующи изделешла укх хан-ханнахьа Ӏалашъеш хила, аьнна.

М. БОТОВ.

Кхы а овсарегӀа

Толамца кхоачашйир тха «Лермонтовский» совхоза шурий ферма коллективо шура яккхара а из пачхьалкхенга йохкара а иттлагӀча пятилетка тӀеххьарча шера план. Из толам баккхара новкъостал дир доярхаш Дибирова ЗураӀ, Шоипова Зара, Ӏаьсий лоладер Арсанова Арубика санна болча шоай декхарех дика лоархӀабеча хьейбаш леладечар. Планаш а тӀанийца социалистически декхараш а кхоачашда деш пятилетка цхьаькха шу дӀадахийтанзар цар.

«1981 — 1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттера лостамаш» яха проект йийцар дукха ха йоацаш тха коллективе.

«ХӀара бежангара йола продукци дикха дукхагӀа йоахилга вӀаштӀехьдикхе. Доахан дебаделгем шоай метта доаттаделгем хеадамбелаш тоаде», аьнна да цу лостамаш тӀа. Уж дешаш кхета а деш дӀахо йодача хана кхы а овсарегӀа болх бе хьожаргья тха коллектив.

Б. АДАЕВА,
Ачхой-Мартановски районна «Лермонтовский» совхоза доярка.

АРМЯНСКИ ССР. Ереванска шинни завод — республике хьалхалаттача предприятех цаӀ я. ИттлагӀча пятилетке мехкарча шийна тара йолча предприятешта юкъе лелаьча Еррисоюзни социалистически яхье дукхаза хьалхе яьхай цун коллективо.

Еревански завода марка тӀалатта шинаш шерра къарлаш я. Уж экспортагӀа дӀаухийт Венгре, Монголе, Кубе.

Еревански шинниманца толаме кхоачашду КПСС XXVI съезда сийна тӀайна доккхагӀдола декхараш — плана совгӀа кхы тӀа 700 эзар сома продукци хьае. 23 фераль хьаттанхоечаш сийлахь пхисабарг тӀалаттача кадерлей удельни доза 70 процентага кхоачаде.

СУРТА ТӀА: № 3 йолча цехера автопокрышкашта вулканизаци ю керда автоматически поточни лини.

Э. ГАВРИЕЛЯНА сурт. ТАСС фотохроника.

КПСС XXVI СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ

XXI БӀАЬШЕРЕН ЗАВОД

СЭВ членаш долча мехкашка хьадъеш латтача ядерни электростанцешта лаьрхӀа йола техника хьаэ эггара йоккхагӀа йола предприяти хургья керда пятилетке Волгодонскерча «Атоммаш» заводах. КПСС XXVI съезда сийна укхаза хьаргья хьалхарча реактора корпус.

XXV партийни съезд хиначул тӀехьагӀа болх бе йолаеннача советски индустре эггара лоархӀамегӀарча объектий списка тӀа къаьстта моттиг лоац «Атоммашо». Дунен тӀа йоацаш я цу тайпара йола шоллагӀа предприяти. ХӀаьта гӀулакх духхьал заводской корпусай масштабах лаьтта а Ӏац. «Атоммаш» бокхха низ болча атомни электростанцешта йола энергетически оборудовани арахеца лаьрхӀа я. Цун проектни балха овсарло — 8 реактор — «миллионер» шера. Низал 1 миллион киловатт долча реакторий из сери (лоацца ВВЭР 1000) я СЭВ гома чу хьалъергйолча цхьан дезала чуйоагӀача АЭС шоллагӀча ноахала ларде оттаьр. Шер энерги хьае сиергья XXI бӀаьшерене.

Цхьабакъда, волгодонски предприяти кхаьча техническа боарам таххапе а ба кхоалагӀча эзар шерен стандарташта на эшшара. Масала, цун тховна кӀал болх беш я 15000 тонн хьалъайюлургйолаш Ӏалаьмате боккха низ бола пресс. Цун гӀоноца металлически листаш вӀалла хала а довцаш цу сохьате эшшача кепе ерзаю. Цига я 20 метрал совгӀа дӀоахал долча «заготовкашта» обработка е йиш йола токарни станок. Керттерча корпуса чу кӀаьд ца лун къахьегаш я 600 тонн бола мухь хьалъайлуш йола мостовой кран: цунга хьалъайлургба машинаьнаьъа итт вагона чухожаш бола мухь.

Деррига а шин тайпара да «Атоммаше», производстве организаци а тӀехьа. Дунен практике духхьашка доладаьд укхаза реактораш потокагӀа арахецилга. Йоккхий оатхалаш пролетера пролете кхьа соац. Реактора монтаж йира балхаш дӀадахарга хьежжа цхьан лостамагӀа дӀаухийт уж. Цу расчетагӀа белгалдаьда конвейер мел йӀаьха хила еза: 744 метр. Цу технологически эӀанара эзеньех кхаь шера чакхъяргья реактора хӀара корпус. ХӀаьта ялх шера лаьрхӀача технологически цикла цхьа шу гӀоргда дикаьа лоаттабеча тӀахьожамга, оборудовани мел тоаме я зерга.

Хоаш да, технологегара а продукце дикалгара а дӀадехараш сов киэкъало хилар предприяте балха овсарлена а цун продукце маьха а Ӏаткъаш хилар. Цхьабакъда, цу тайпара ца хилча яргӀосацаш йолча издержкашта де хӀама дац, хӀана аьлча атомни электростанцей болх тешаме хилийтара еш я уж.

«Тхо духхьал реактораш хьаэь Ӏергдац,— йоах «Атоммашо» керттерча инженера Елецкий Станислава, — оаха тохкаргда уж балха параметрашка мишта/й. Цхьаккха завод яц хӀана дунен тӀа из деторо йолаш».

Реактораш лаьттанна кӀалхарча кессонашка Ӏочуйохийтаргья. ЙӀоехала центральни коммуникацеш царех дӀахоттаргья, хӀаьта, ядерни реакцена имитаци еча тайпара, балха режимашка тохкаргья. Цул совгӀа, цу тайпара тохкамаш деча хана хьадергда ядерни агрегата акустически паспорт оалаш дар. ХӀанад из довцаш мегаргдоацаш?

ГӀулакх мишта аьлча, капитальни ремонт ца еш тиъаьитт шера болх бе безаш я реактор. Долче, ядерни доагор цунга дӀанхачийтача хана деиз реактора чуваьга практически дийзка да АЭС-реактора цхьанцара заводской хьал тӀаладаьча акустически паспорто йиш хулийтаргья цхьъ, итт, тиъо шу даьлча цун чурча «вахара низа» тӀахьожам лоаттабе.

Лакхача температурай хьалашна болх бе а Ӏахьмате йоккха давлени да а езаш йолча реактора болата корпусаш овлаш довцаш я. Корпуса болата гӀоараш цӀерапа вӀашагӀлетаду. Цу гӀулакха заготовкашта теха а тедаш программни управления а йолаш йолча лаьрхӀача станокаш тӀа обработка ю. Волгодонске цу тайпарча ставокий дакъа шоза лаккагӀа да США дикагӀа йолча цу хьакъекъарча хьокхамел.

ТӀаккха болх бе йолалу сварочни станаш. Сваркагара хьадехараш геттара дукха да. Цудукъа эггара лаккагӀа йолха квалификаци йолаш ба укхазаре сварщикаш а. Цар балха дикал тохк метелла чура хӀама «го» йиш йолаш а мелла эӀамига из дале а сакхат гучадаккха могаргдолаш а шоайла нийсагӀа кхы йоаллача приборашна - дефектоскопаша. ХӀаьта духхьал реактор бӀаь процента тешаме хилар гучадаьлча мара дӀахьийтац из заказчика — СССР атомни станцеца е СЭВ-ага гӀоллярча Советски Союза партнерашта.

«Атоммаша» конвейерашта тӀера эггара хьалха Ӏоиргйола реактораш СССР европейски дакъа тӀа хьалъеш латтача боккха низ болаш йолча ядерни электростанцешта лаьрхӀа я. Царна юкъе я СЭВ гома чу оттаьча йӀаьххача хиина йолча энергетически программага хьежжа хьалъеш латта Хмельницки АЭС. Советски Союзаца цхьана Украине АЭС хьалъеча дакъа лоац Венгре, Польшо, Чехословаке. Цу мехкех хӀаранега 4 миллион киловатт низ болча Хмельницки атомни электростанцера кхачаргболча энерге дукхал цу мехкаша из хьалъеча лоацача дакъага хьежжа хургда.

«Атоммашо» продукци-м духхьал электроэнергетикана лаьрхӀа хиина Ӏац. «ТӀайоагӀача хана реактораш эшаргья металлургена а, химена а, промышленностa кхыча доакъошта а» — йоах СССР Ӏилмай Академе президента академика Александров Анатоле.

Юрий СИНЯКОВ,
АПН обозреватель.

ДОАЛ ДАРА МЕТОДАШ ЭРГАЙОАХАШ ТОА А ЕШ

КПСС ЦК октябрьски (1980 шера) Пленуме шоай къамаьл деш Л. И. Брежнева белгалдаьккхар халкъа боахама йӀаьххача хина планировани еш целевой программай методах пайда ийбе безаш хилар. «ХӀара цу тайпара йола программа, — аьлар цо, — нийса оттаьь, бокъонца йолча расчетий ларда тӀа латта, тӀеххьара хьахила дезачунна, из е вож проблема йиаза къовстанра тӀаерзаьача мероприятей план хила еза».

Кердача пятилетке малагӀа хувцамаш хьургда территориальни планировани яра методашта юкъе яхача дешах дувц АПН корреспондентаца Шпаков Юреца къамаьл деш РСФСР Госпланерча Центральни экономически Ӏилматохкама института сектора заведующе экономически Ӏилмай кандидата Штульберг Бориса.

— КПСС ЦК Пленуме керттагӀдаьнкхадар управлени планировани механизм, доал дара методаш, тӀадиала гӀулакх кхоачашдара дисциплина хӀаннарча хиэ дӀадехарий боарамга кхоачаеш лаккъаяе арт ца хилар. МалагӀаш да цу положенеш дувзадена планаш уттаеча органашта хьалхашка отта керттера декхараш?

— Вай халкъа боахама хӀана укх сахьате хьалхашка латтача эггара лоархӀамегӀарча декхарех цаӀ да юха ца гӀерташ эффективностагахьа лостар, из интенсивни деӀаахара новкъа баккхар. Из тержал а даь, территориально - производственни комплексаш дегӀаахара йӀаьххача хина йола программаш уттъеш я хӀана планировани еш йола органаш, хӀаьта царех барзӀ, цхьатталагӀча пятилетке экономически социальни дегӀаахара. Пачхьалкхен плана юкъеяхьа а лаьрхӀад. Уж я мехка керттерча индустриальни, бийдала, энергетически районашка яха ТПК. Уж районаш хьаддача лостамагӀен комплексни кераерзарах тайпа хургда дунехача даьгъе халкъа боахам стабильно дегӀаахар. Царех эггара лоархӀамегӀарна юкъе цӀераш яха йиш йолаш я Тюмене центр а йолаш йола Къулбаседа - Малхбузен сибирски комплекс, Къулба-Якутски, Экибастузски, Саянски... ТПК экономикана планировани яра керттера принцип а хиина дӀаоттаргья промышленни производство, транспортни сеть дегӀаахара комплексность, единни инфраструктура, доакъошта юкъера нийса вӀаштӀехьдаьла бувзамаш хьадар.

— Сенна дикагӀа хургда из?

— Планировани комплексно леларо эггара хьалха йиш хулийт хьаддача территоре гома чу энергетика, транспорт, Ӏаламен къахьегамен ресурсех пайда эцар, социальни проблемаш къестаяр а тӀехьа чулоацаш долча халкъбоахама декхарех йола решенеш тӀанийра хьакъехьарча тайп - тайпарча министерствай ведомствай балха нийса координаци е. ХьатӀадоагӀа пхи шу доладелча дена дӀахо дегӀадоагӀаргда планировани еча демократизми демократически началех цхьана таръяра гӀулакх.

Укх шера июнь бетта тӀанйцадар халкъа депутатий областной (краевой) Советий керттерча полномочеех дола лоархӀаме закон. Цу документа тӀа я шоай территоре гома чу еча планированена юкъе Ӏаьдала моттигерча органаша дакъа лацара хьакъехьара принципиально керда положенеш. 1981 шера денз дикка шербергба планировани е езача территориальни объектай го. Уж я хьалхарча аргӀанна городаши административни районий цхьадола дакъех. Цу тайпара йола планаш хьалха а уттайора, амма цар чулувцар юкъарча доацаш моттигашкарча Советашта чудоагӀа боахамаш. ХьатӀадоагӀача шера денз уттаергья уж моллагӀча ведомствана чуйоагӀе а цхьаькха а юкъера ца йоаккхаш города территоре тӀарча ерригача промышленни предприятей болх чулоацаш йола планий своди разделаш.

Цо торо хулийтаргья хьалхарча аргӀанна массех министерствай ведомствай цхьан хана индустриальни социально - культурни гӀирсаш а наха чубаха цӀенош а хьалдеш йола йоккхий промышленни центраш а йолаш йола городаш дегӀаахара даькъера дукха проблемаш къестае. Иштта, РСФСР территоре тӀа пайда чубаха хьалдеш долча цӀенoех дукхагӀдараш министерствайи ведомствайн чотех ду. Цар шоаш деш дар вӀашин дага а ца бувлаш деш хилар бахьан долаш кӀезига моттигаш хилацар городской боахам дегӀаахара даькъе дикка диспропорцеш нийслуш. ХӀаьта хӀанз ведомствашна наха чубаха цӀеноши хьалдара хьежаю капиталовложенеш хьалъяь квартираш планагӀа а эффективнегӀа а дӀаекъа, транспорт, торговли, коммунально - бытовой гӀулакхаш делга дегӀадоале вӀаштӀехьдаргдолча городийн районийн исполнительни комитеташка дӀатерья.

— Хетаргахьа, моттигашкарча Советашна иштта юкъарчал доацаш дакъа лоацаргда шоай территоре тӀарча Ӏаламен къахьегамен ресурсех пайда эцарах йола планаш уттаяра юкъе а?

— Из шеко йоацаш да, цунах латт территориальни планироване кердача метода цхьаьнха лоархӀаме белгало а. Городийн областийн Советашта хьатӀадоагӀача пхе шера юкъарчал доацаш дакъа лоацаргда шоай территоре тӀарча промышленни предприятей, министерствай, ведомствай планий уттаеча. ТӀанйцача соцамга хьежжа цу планий проекташ моттигашкарча Советашка дӀачутела еза, хӀаьта цар шоай предложенеши замечанеши республика Министрий Совете е СССР Министрий Совете дӀачутел. Цу тайпара, доакъой планаш юкъарчал доацаш моттигашкарча Советашта дакъа а лоацаш уттаергья.

Цу тайпара цхьана гӀулакхаш леладарах хьахулаш дола керттердар хила деза промышленность дегӀаахара планий дакъе ювцаш йолча территоре тӀа къахьегама ресурсаш бокъонца меллай хьожаш вӀашин дагабувлар. Цу гӀулакха планировани чубоалабаьб цу территоре тӀа керда предприятеш хьалъе йолалуча хӀара министерства пайда эца йиш йолча къахьегама ресурсай дукхала хьакъехьарча лимита хьокхам.

ЙоккхагӀа бокъонаш кхаьчай моттигашкарча Советашна иштта хий ресурсех, пайданеча оахкалех пайда эцара, гонахьара то лорабаре хьакъехьарча дешай даьнъе а.

— ЮхатӀагӀоргда вай планироване централизованни началана. МалагӀа экономически эффект а ТПК дегӀаахара комплексни планироване хургья?

— Халкъбоахама комплекс йола мехка экономика дегӀаух доакъошта юкъерчен территориально - производственни бувзамий чоалханеча системай хӀийлен тӀа. Хоаш да, духхьал центральни орган мара яц бӀарча цаӀ йолча цу комплексана эффективно кулгалде, ведомственни а моттигашкарча а тенденцешта духьала латта йиш яр.

Хоаш да, керда районаш дегӀайоалаяра пачхьалкхено дикка средствааш хьежаеш хилар. Масала, духхьал цхьан Къулбаседа - Малхбузен сибирски территориально - производственни комплексе шершера пайда эц массех миллиард сомах. Расходаш вӀашин нийсъяра белгалдаккха деза, Байкало - Амурски магистраль санна йола Ӏадаьмате йоккха программа кхоачашъяра шера дӀайохийта средствааш шеза кӀезигагӀа хилар.

Городийн кхьча нах бахача моттигийн цаӀ йола инфраструктура хьаяра гӀулакх комплексно леладеш хилча, къаьст-къаьстача предприятешта юкъера технологически бувзамаш нийса вӀаштӀехьдаьха хилча дикка кӀезигдургья дӀайода бийдал, дохлургья транспортни расходаш. Цу методо йиш хулийтаргья иштта къахьегамен Ӏаламен ресурсех кхы а хьалъкъалегӀа пайда ийбе. ЛаьрхӀа да, планировани комплексно еш хилча 20—30 процентал кӀезигагӀа йоацаш капиталовложенеш кхоеш хилар. Нагахьа санна ТПК дегӀаахара программага дӀадодар миллиардаш сомий лоархӀам болаш хилар теркал йича, гучадаргда кхоадеш дола ахча мел хила деза.

(АПН).

Болх дикка тоабеннаб

КПСС XXVI съезда сийленца накъабахара шерра социалистически яхь йоаржаьча Назрановски трикотажни фабрика болхлоша соахка республикерча промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье кхозза цхьоалагӀен кхоалегӀен моттигаш яьхай. ХӀаьта дӀадахача шера 20 декабре рапорт делар валови продукци арахецара шера план кхоачашъярах, 25 декабре, парте XVII областной конференци хьаелаьча денга кхачалехьа кхоачашйир цо иттлагӀча пятилетка задани. ЦхьайтталагӀча пятилетка шоллагӀчен кхоалагӀчен шера чотагӀа къахьегаш я укхаза 120 хӀамаш тега мотористка. Царех ба Чилиева Лиза, Аушгова Роза, Мурцольгова Лиза, Куриева Хадишт, кхы дукха бараш.

Дукхахьа хана денз плани тӀанийца социалистически декхараша кхоачеш ца деш, пачхьалкхен декхараш тӀадусаш хьайбагӀарех яр фабрика коллектив. Цудухьа фабрика кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша иттлагӀча пятилетка шерашка оелангара денз эргабаьнкха тоабир шоай коллектива болх. Производствана юкъейоалаьй керда, прогрессивнегӀа йола формаши методаши. Масала, ассортиментагӀа продукци арахецаргйолаш специализаци яьй конвейорашта. вӀашагӀъеххай сквозной бригадаш. Цу гӀулакхаша вӀаштӀехьдалийтад йоаеш хиина балха ха чӀоагӀа кӀезигъелга.

Дукха балхаш даьд укхаза предприятена реконструкци еш. Цехашка, участкашка лакха овсарле йола керда оборудовани оттаяй. Укх тӀеххьарча шин шера фабрике болх бе йолаялийтай хӀаране тӀа 45 болхлочо къахьегаргдола пхи конвейер. Дикка шеръяьй барзкъаш доаха дех. Фабрике хьадеча кӀадай шин барзкъана пачхьалкхен дикала Знак еннай соахка.

ИттлагӀча пятилетка шерашка фабрика болхлой къахьегамен бытен хьалаш тоадира а дукха хӀама даьд укхаза. Кердача квартирашка баха хайшаб 176 болхлой дезал, болх бе йолаялийтай 140 моттиг йола берий беш, керда столови, тика, медпункт. Цудухьа дикка кӀезигбеннаб дӀабувла болхлой.

Фабрика ерригача участкашта керте оттабаьб шоай декхараш цӀена кхоачашдеш коллективагара, хӀара болхлочунтара доаттӀаш дар хьадехаш бола коммунисташ. Партийни группай, общественни организацей лоархӀам айбаьб.

Фабрика коллективо доахаш дола толамаш кхы а дикагӀа хила йиш йолаш дар цхьадола кхоачамбоацараш ца нийсларе. ХӀана а тӀехьа проектни низага кхаьчаяц фабрика. Бийдал ца хилар бахьан долаш хьаде хӀама доацаш болхлой - багӀаш дукха моттигаш нийслу, пайда кӀезиг нийбу чурча кхоачамех. ХӀанз а тӀехьа фабрика балха юкъейоалаяь яьннаяш продукце дикала тӀахьожам лоаттабара йола комплексни система. Къахьегамен производственни дисциплина телхаеш, прогулаш еш, брак йола продукци арахецаш моттигаш нийслу.

Керттерча лостамий проекта тӀа къаьстта чӀоагӀа терво еш да лакха дикал йолаш наха чӀоагӀа хоатташи дола товараш цу даькъе чухьнахьа дукхаду пазата барзкъаш. бераша дола товараш, ассортимент шер а еш, дукхагӀен дикагӀен долаш арахецилга. Из лоархӀаме партийни документ шоай балха ларде а лувцаш 1981 шера фабрика коллективо арахеца лерхӀ йоккхӀ миллионаш 590 эзари чухьнахьа дувхаду пазата барзкъаш. Уж хул иттлагӀча пятилетки тӀеххьарча шера арахийцарел 20 процент дукхагӀа.

ЦхьайтталегӀча пятилетка шерашка халкъа эша товараш дукхагӀа арахецара укхаза дукха балхаш де лаьрхӀад. Барзкъаш доахача цехерча тишкъеннача, къаьнача оборудоване метта оттаергья лакха овсарле йола настилочни комплексаш. Цар торо хулийтаргья кулгаца деш дола балхаш 50 процент кӀезигде, къахьегама овсарле кхоза лаккхье.

ХӀамаш тегача цехашка юкъейоалаеш я къахьегам вӀаштӀехьбаккхара йола прогрессивни формаш. тӀехника хӀамаш хьа а еш. Кийчъянн йистельнача продукцех мара алаш нийдергдоаца микробригадаш вӀашагӀа йохка лерхӀ укх гаргарча хана. Цу бригадашка болх беш хургба 5—7 саг, царех хӀаравар хургва массехк операци кхоачашъе ховаш. Цу гӀулакхо торо хулийтаргья къахьегама овсарле цхьаа ахаззен лаккхье.

Б. ВОСТОЕВ.

КРАСНОЯРСКИЙ КРАЙ. «Енисейнефтегазгеологиян» яхача Эвенкийски мехкдаьттта разведочни экспедице коллектив тӀатеӀӀа мехкдаьттеи газеи лохаш я. ИттлагӀча пятилетке 37 эзар совгӀа погонни метр скважинашка бурув техад. Подкаменна Тунгускан яхача доаца хи йистерча Куюмбински площади № 1 йолча скважина эггара хьалхара мехкдаьтта деннад (сурте тӀа).

А. КУЗЯРИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДИКА ЛАРД ЙОЛЛАРГЬЯ

Дlадахача шера планал совгlа хьа а даьккха, коммунально - бытовой гIуланкхашта 15 миллион кубически метр газ 14 эзар тонн газовн бензин маьхала даьккхад, къахьегама овсарле 1,3 процент лакхъьяй.

Заводо шера баьча балха юкъе иззал дакъа лацаро йиш хилийтар 1980 шу тIаийцача декхарсл дикъ ди хьалха, вешта аьлча газовн бензин даккхара 5 декабре, газ яккхара 11 декабре, продукци маьхала яккхара 18 декабре чакхдаккха.

Предприяте леррагIеи боарамагIеи болх белга lалашдеьд технологически дисциплина чIоагIа леларо. ЛеррагIа чакхъяьхай завода чоалханеча технологически оборудованеган тешамеи хаддаьзе болх байтара тIаерзаьлча лоархIамеча организационно - технологически мероприятей комплекс. Из бахьан долаш диналга диллача хьалхара категори а луш пачхьалкхей аттестацей чакхьяьннай арахеца ерриге продукци.

Газ чакхйоахарий айденна хьйнар дикагIа йолча коллективайн производстве хьалхалаттарийн творчески инициатива, социалистически яхь тайп - тайпара формаш шерагара шерага эргайоахаш тоа е еш, партийни организаце тIаерзаьлй чура кхоачамаш лахара, балха эффективности дикали лакхъяра. Цудухьа пхи шу толаме чакхдоаккхаш йоала коллектив. Газови бензин даккхара пхе шера план В. И. Ленин ваь 110 шу дузаш кхоачашйир, продукци маьхала яккхара 4 шерен 11 беттен план 102,9 процент, газови бензин даккхара 116,2 процент, йоагаю газ яккхара 111 процент кхоачашйир. Вай пайда 2,5 миллион сомал тIехдаьннаб.

Цу цхьан ханна экономически хьонхамаш а тоадаьд завода къахьегамхоша. Завода продукци хьаярга бодача мальха юкъе бийдалои материалашен лоаца дакъа 50 процент совгIа да. Цудухьа уж кIеангагIа дlаахийтар — производства эффективность лакхъяра даькъе керттерча кхоачамех цаl. Цу даькъе баьча балхах доакхо беркат даьннад. Продукцега дlабодамах 1,9 процент, вешта аьлча 1 миллион сом совгIа лохбаьб.

Завода коллективаша, эггара хьалхарча аргIанна халкъа тIехьожамхоша хIаман ихом бари хьурмат дири духьа, технически решенешца чIоагI я беш, лоаттабаь къовсам, партийни, профсоюзни, комсомольски организацешна бел организаторски идейновоспитательни балхам жоп хилча, «ТIехьабусараш боацаш бе болх», «ХIара балха денна — дикала Знак!» яхаш девиз а йолаш заводе лела яхьа формаш тоярах йиш хиннай 8374 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 17798 гкал. йовхала энерги, условни доагара 10880 тонн кхое, ерриги а лаьрхIача 250 эзар совгIча сома маьха.

ИттлагIа пятилетка хьайоалелча дена цкъа белгалдаьха Iийнадац коллективо СССР мехкадаьтта промышленноста Министерства предприятешта юкъе лелаьча Ерригсоюзни социалистически яхье а республиканский районнии яхьашка а дакъа къахьегама толамаш призовой моттигаш а ахчан премеш а телаш.

Къахьегамцара коммунистически гIулакх заводерча дукхагIа болча газ чакхйоахараштa хIара денна ца хилча йиш йоацаш чIоагIа эшаш дола хIема я хиниа дlааттад. Завода дегаондле я вокхагIвола оператор коммунист И. И. Булимов, оператор коммунист Л. А. Узиева, компрессорни станце механик, НГIАССР мехкдаьтта промышленноста заслуженни болхло коммунист А. А. Зандаков, вокхагIвола машинист М. Олигов, слесарь М. Мерешков, слесарь Г. Н. Редькин, вокхагIвола оператор С. Бомбатов. Къахьегама яхье хьалхле КУ-1,2, КУ-3, ТСУ яхача, коммунисташа ин. В. М. Беркинхоева, А. В. Семенихина, В. И. Чиркова кулгалдеш йолча технологически установкай коллективашка яр.

1976—1980 шерий плана тIа декхар оттадаьдар лаьрххIа йола технически экономически знанеш, шерра общественно - политически кругозор йолаш, кеттера профессеш йолаш болча болхлоштен производства организатоараштен хиланза дардоала гIулакхаш доахкаш бола болхлойн специалисташ кийчбара боарам дикиа лакхбе аьнна. Из кхоачаш а деш, юкъера технически образовани йолаш болча завода дукхагIа болча специалистий говзал «Союзнефтегазпереработка» яхача Ерригсоюзни промышленни объединене яьхкача курсашка лакхъяй, хIаьта лакхера образовани йолаш болча специалистий говзал — мехкдаьтта промышленноста специализированни факультеташка.

Кийчъяь кадраш хиларо йиш хилийтай Iилманеи техниканеи карагIдьинараш производствана юкъекхаьара, цар технически хьинар айдара даькъера инженерно-технически болхлой лоархIам лакхбе 10-ча пятилетка шерашна заводе 240 рационализаторски предложени кердача техниках лаьца 20 совгIа мероприятии юкъеяхьарах 300 эзар сомага кхоачаш пайда хиннаб.

ДукхагIа болча ИТР-ашеи специалисташеи шо-шоай творчески планаш йолаш бу болх. Планашка оттадаьд технически декхараш — газ чакхъяккхара технологически процесс эргайоахаш тоаяр, оборудованена модернизаци яр производствана автоматизаци механизаци яр — саина, ншттa творчески хьасапера дукха ихыдола дешаш а.

Болх цу даьже хаданзе эргабоахаш тоабу, хIаьта цу гIулакха гIо ду «ДикагIвола инженер» яха цIи яккхар духьа дина вlаштIехье а яьикха лелавеча социалистически яхь. Плановй заданеш социалистически декхараше кхоачашдеча хьонхамаш лакха хиларах газ чакхйоахарех 50 совгIча сага укх пятилетке «Яхье котваьннар» яха Знак еннай».

Тахан заводе къахьегаш я дукхача къамех латта коллектив, бIаьш болхлой, итташ инженераш, техникаш, гIулакхера нах — шоай гIулакх дика довзаш, хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара шоай дерригa низаши знанеши дlателаш бола нах.

ХI-ча пятилетке Малгобекски районе болх бе йолалийта лерхI мехкдаьттаца сероводород доалла газ йоахаргйола массехк волонжино-юрски скважина. Цхьан установкана из газ чакхйоахаргйолаш реконструкци е лаьрхIад завода болхлоша. Из дош къоастадаро торо лу хIанз йоахар миссел а дlахо йодача хана кхы дукхагIа а газ чакхъяха. Хьалдоахаш дола мехкдаьттен газ — завода эша бийдала ресурсаш—кIезигъеннача хIанзарча хьалашка из декхар эггара боккхагIча лоархIаме да.

ХIанз деш проектии балхаш да ерригa производство кхы тIа а технически кийчъяра. Лоацца аьлча, 10-ча пятилетка тIеххьара шу толаме чакх а доаккхаш, завода коллективо дика лард еллай кердача пятилетке нерда мулаш дахара. Съезд хьаеллача дена гаргакхоачача хана къаьстта хьинар айдаь къахьег газ чакхйоахараша.

С. ЛЕЧАЕВ,

Вознесенски газ чакхйоахача завода керттера технолог.

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

1974 шера 18 январерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежна дукхача шерашка цlена къахьегарах къахьегаме карагlдьинарий хан беша СССР Лакхехьарча Совета Президиума цlерагlа «Къахьегама ветеран» яха медаль дойла:

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОН

«Промавтоматика» яхача Грозненски Iилма-производственни объединене опытни заводе гIолла:

Лобанова Любовь Петровнана — болхлочоа.

Рудзева Пелагея Ефимовнана — инженера.

Хворостецкая Вера Михайловнана — керттерча бухгалтера.

Ярцева Вера Дмитриевнана — гальваника.

Къилбаседа-Кавказски машинальгье Грозненски дистанце гIолла:

Алчагаров Носовхана — пенсионера.

Бойко Григорий Петровича — бригадира.

Батырова Амазена — монтера.

Дидаев Увайс Закриевича — пенсионера.

Касумова Хьавайна — монтера.

Мальцев Умар Мустуновича — дежурнена.

Мусталиев Абдрашита — болхлочоа.

Макагонова Мария Алексеевнана — пенсионеркана.

Соловьева Людмила Алексеевнана — пенсионеркана.

Саркисьянц Сатеник Аветисовнана — монтера.

Садиева Чеака Асхабовнана — монтера.

Тумаров Гаврил Михайловича — бригадира.

Чумаков Аслангерей Илезовича — монтера.

Электрически сетей Грозненски предприяте гIолла:

Михайловская Валентина Ивановнана — пенсионеркана.

Машиналькъа йистерча Грозненски почтанте гIолла:

Авксентьева Александра Валентиновнана — пенсионеркана.

Гуляевская Евдокия Николаевнана — оператора.

Жуева Анна Ивановнана — сортировщицана.

Кондратьева Нина Кузьминичнана — диспетчера.

Кошевая Анна Гавриловнана — бригадира.

№ 3 йолча сайрйиларча школе гIолла:

Ерошенко Николай Терентьевича — директора.

Ялата продуктий Нохч-ГIалгIай управлене гIолла:

Татаренко Михаил Сергеевича — пенсионера.

Шамсуев Шамиль Шамсуевича — инспекце начальника.

Къилбаседа-Кавказски машинальгье Грозный станце гIолла:

Ерохова Надежда Ивановнана — уборщицана.

Найревникова Евдокия Ильиничнана — кассира.

Федюшкина Нина Васильевнана — пенсионеркана.

«Грознефть» объединене бурув тохара балхий Октябрьски управлене гIолла:

Абдулхалимов Бораа — такелажника.

Байсуев Алана — бурильщика гIончана.

Вичевой Николай Ивановича — инженера.

Иблаева Бану Иблаевнана — уборщицана.

Карпенко Василий Дмитриевича — слесара.

Почебыт Борис Владимировича — слесара.

Ренгач Андрей Парамоновича — бурильщика гIончана.

Соломатин Иван Михайловича — бурильщика.

Терехов Николай Николаевича — такелажника.

Тепирханов Ималдин Исрапиловича — пенсионера.

Травин Иван Александровича — машиниста.

Фирсов Александр Павловича — пенсионера.

Производственни текстильно-галантерейни объединене гIолла:

Алдамова Мурмша — хьхочоа.

Гулаева Бачисата — швея-мотористкана.

Данеяк Нина Григорьевнана — пенсионеркана.

Ермолаева Анина Ибрагимовнана — пенсионеркана.

Ибрагимова Зайдата — пенсионеркана.

Караветьян Николай Алексеевича — красильщика.

Комарова Мария Семеновнана — пенсионеркана.

Лимева Нина Дмитриевнана — пенсионеркана.

Макаева Нурбикана — пенсионеркана.

Оздоева Люба Аслангиреевнана — пенсионеркана.

Покатилова Анна Андреевнана — пенсионеркана.

Петросян Арвиса Арминаковнана — пенсионеркана.

Погосьян Ананда Епновнана — кноровщицана.

Рудакова Анна Васильевнана — сортировщицана.

Хумашева Залпа Сапиевнана — швея-мотористкана.

Холодова Анна Аверьяновнана — пенсионеркана.

Къилбаседа-Кавказа машинальгьа Грозный яхача станце вагонни депо гIолла:

Алиев Муса Фарадиневича — пенсионера.

Алиханов Хамид Асхиевича — пенсионера.

Арутюнов Сергей Хачатуровича — бригадира.

Беками Даута — пенсионера.

Болдырева Александра Александровнана — пенсионеркана.

Вилкова Прасковья Григорьевнана — проводника.

Дранов Николай Григорьевича — цистернаш юлачоа.

Довлетукаева Рукьет Салмановнана — вагоний экипировщика.

Данилова Елизавета Григорьевнана — уборщицана.

Голованенко Иван Алексеевича — цистернаш юлачоа.

Джамарадиев Хьамзата — пенсионера.

Ибрагимов Алмана — пенсионера.

Кузьмин Сергей Борисовича — пенсионера.

Корх Екатерина Яковлевнана — пенсионеркана.

Меренкова Антонина Ивановнана — слесара.

Мельдер Линду Антоновнана — проводника.

Маитаев Масута — пенсионера.

Мостевина Зинаида Сидоровнана — проводника.

Матросова Наталья Алексеевнана — вагонашка хьежачоа.

Никонов Василий Григорьевича — пенсионера.

Правдина Евгений Владимировича — проводника.

Петрова Евгения Андреевнана — проводника.

Саликов Исмаи Шабиновича — яьшка хьожачоа.

Черкашина Евгения Григорьевнана — пенсионеркана.

Чардиев Хазбена — пенсионера.

Шатунова Мария Кузминичнана — регенераторщика.

Щербакова Мария Ермиловнана — пенсионеркана.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.

1980 шера, 8 декабрь.

СТОЛИЦА КЕРТТЕРА АРХИТЕКТОР

Город кердаяккхарца, халкъа хьал - торо тоаларца, технически прогрессаца, Iилма, культура, искусство дегIаахарда дувзаденна хано пахеддаш нерда декхараш хьалхашка уттаду. Из дерригa а чулаьцад 1971 шера чIоагIъяьча, Москва дегIаккувлара йолча генеральни плано. Миштa кхоачашъю из? Цу хаттара жоп корадоагIаргда СССР-a Академе художественни залашка йолча М. В. Посохина балхий персональни выставке.

Цхьан зале дlачудоал вай, укхаза хьалъяьнначa зданей сурташта уллув — хьалъе дагалаьнча кердачар эскизаш, чертежаш.

— Аз керттера йоакхо ер, — йоах Посохина, — бьыга оагIорахьа хиина а ца Iеш, нaха паргIата хургйола хьал оттаделта. Цар гонахье хоза хила еза. Цу гIулакха архитектура искусства бокъонца йолча къаьстача зданешен гIишлоштен доагIаш хиина Iаш. Хоза хIара нах бахача района, квартала, улица юкъе я еза.

Хьаэцаргья вай, масала, керда столични экспериментальни район Къулбаседа Чертаново. хIанзлехьа нах баха баьхнаб укхаза (из хIанз а хьалъеш латт). Укхаза бахача наха ерриге паргIато йола нах баха массив, микрорайон хиина Iац из — тиканаш, школаш, берий ясляш, бассейнаш, лаьттанна кIалхара гаражаш, пневмопочта. Проекто, сона хетачох, чулоаш дукха керда а сакъердаме а дар; художественни оагIорахьара а тахьнарча городах хетар а кIоаргду.

Вернадски проспекта тIара дешара зданей комплекс я ер — макет хьахьокх Посохина. — Укхаза хургья дунен халкъашта юкъерча отношеней пачхьалкхен институт. Дипломатически академи. Балхаш хIанзлехьа дlадолаленнад. Цхьй тайпара йола дукхий коттеджаш хьалъе лерхI проекто, уж переходаш а йолаш, шоайла вlашагIъювзаенна хургья. Нах укхаза дешаш, болх беш хургба, цхьан денница аьлча, дукха ха йоаккхаш ургба, цудухьа зданеш йонхий яц. саг оттавергвоацаш, цун масштабашка хьежна хьалъьйй уж.

Кхиъкхе декхар да Арбатски майда тIа хьалдергдолча машарен доттагIлени Цlенна тIадожар. Цун контураш яьте, нийса, геттара хоза я. Из бокъонца йола дворец я.

— Москва дlахо йодача хана миштa хургья аьнна хет Хьона?

— Тхо тешаш да Москвай къаьгга художественни сибат хIаде йиш йоашилтах, цигахьа санна къаьна дари къоана дари гармоничнии шоайла товш ца хуле. Вайла хьалха дlабахачар хьакхелла Искусство йолаш дар вай лора ца дойн. Москва сона гу керда, паргIата, хIанзара кварталаш, хIанзара хоза цlенош а долаш.

Вай кот-гIортила е еа эрсий архитектура традицешта — хоза хиларах. IIаьхача силуэтах. Хургйолча Москвай керттера цхьа компонент — из геттара баьццара хулда. Тха Генеральни плано хьалъе лерхI «художественно уйла яь» город. Оаха хьалъе лерхI массехк районни центр, цар гобергба Кремле керте латтача керттера йолча центра.

— Михаил Васильевич, Хьо архитектор ва е художник? — хаттавза Iевеланзар со Посохина бос бола акварелеши сурташи пенаца хьалдадача выставка йолча зале тхо дlачудаьлча: «Венеци. Килаз Санта Мария делла Салуте». «Суздаль. Март», «Прага. Карлов тIай». «Подмосковье. Кюторг Iай».

— Графики живописи йоацаш архитектурии кхоллам миштa хургбац хац сона. БIаргагучча бесса, укхаза керттера шин тема я са. Хьалхараяр — Iалам. Из геттара хоза да, из дукха уйла яйт сога. Проект оттае со волаьвелча балхашара безам совбоаннах са сона бIаргадайна а ца Iеш, сурташа, этюдаш еш сона дег чу дихача Iалам.

Николай НЕИЧ.
(АПН).

Доазол дехьара

ИНДИ. Дика хиларах мехка а доазол арахьа а къердаш я Советски Союзо новкъостал а деш хьалъяьча Бокарерча металлургически комбината продукци.

Комбинат кастта мехка йоккхагIъярех металлургически предприятех хиина дlаоттаргья. ПроектагIа лаьрхIа да цхьан шера цо арахеца болат 5 млн. тоннага кхоачаде.

Таханара Бокаро — из алхха лоархIаме пачхьалкхен сектора объекти республика экономика ларди хиина ца Iеш, индийски советски металлургаша цхьана къахьегаш толамаш доахаши хилара йола къаьгга символ а я.

СУРТАШ ТIА: 1) советски специалист В. Ф. Николаев индийски доттагIашца цхьана предприяте цехе ва. 2) Бокарерча металлургически заводе.

В. КУЗЬМИНА сурташ.
ТАСС фотохроника.

ФУ МАIАН ДОЛАШ Я ПЕКИНА АНТИАФГАНСКИ КАМПАНИ

Демократически Афганистанаца моастагIал долаш дlахо а цу мехка чурча гIулакхашта юкъегIерта безам болаши Пекин хилара дола керда тешал дар ООН китайски делегаце леладаь гIулакхаш. Хоеш долчча тайпара, цига дукха ха йоаццаш дийцар духхьал дага лаьца хиина. Пекинои Вашингтонои качделла «афгански дош». Малхбузехьарча пропагандана тIеххьа, китайски делегата доацараш дувпар ДРА правительствах, суверенни пачхьалкхенна куро тIагIертар Китайна доал деча гIозарийн цар американски партнерийн диктат дlатIаьца. СССР-цара вошал тIехь дола доттагIали цхьана леладу гIулакхаши дlадаха. афгански революци арахьара чугIертарех лорaяра даькъе цо ду гIо дlа ма эна яхаш.

Кхетадеш да, китайски делегаце леладаь цу тайпара гIулакхаш ООН членаш долча социалистически дегIаухачен мехкаша во могадар. Укхаза чIоагIа гIоттадаь «афгански дош», аьлар Мозамбика ООН-ерча массазарча викала Жозе Карлуш Лобо, из империалисташен оарца бартабараш демократически Афганистана хIама тоха гетартарашта деш дола тIема гIо къайладахьара кIур барах тарра хIама да, из я афгански халкъа а дерригача дегIаухача мехкашта а духьалара заговор.

Пекино эггара хьаьргIа бараьнта нийсса дакъа е лоацаш бола дlа а па хьоабеш ДРА духьала беш латтача тIемех лархIа а доагIаш Азерча китайски гегемонистски экспансионистски политика дакъа лоархI прогрессивни общественносто. ХIана аьлча 1978 шера апрельски революци котъяьлар Афганистанах социализма низашта а хIамма а Пекина свепарех дегIаухаш бошача революционни къамаш мукъадахарех болама а духьаларча къовсама форпоста хьисапе пайда эца лаьрхIа хиннача Чжунгоньках кулгалхой стратегически планаш йохар дар. Цудухьа дар — ДРА хьа ма хиллиге а китайски кулгалхой лоалахарча пачхьалкхеи чурча гIулакхашта хьинаре юкъе гIерта болабалар. Азе цу районе шоашта карараьниа позицеш юхалувца гIерташ бола уж хIамма новкъа долаш а бацар американски империализмо оттаваьча цу хана Ирана шах хиначунца гIулакх леладе дезаш хилар.

Иране шахски режим дlаьккхачул тIехьагIа США-на тIатайжар Пекин. США ЦРУ-ца а кхыча спецслужбашца а цхьана гIулакхаш леладе болабаларца официальни боараме чIоагIйир китайски кулгалхоша демократически Афганистана духьала ерзаяь йола шиь империализмашара партнерство. Пекинеи Вашингтонеи докхийча гIулакхаш тIара нах даим шоайла дагабувл Афганистана духьаларча гIуллакхашта координаци яра дешашта. Цу координацена чудоагIаш хIама дар цхьаккха бокъо а йоацаш ООН Генеральни Ассамблея сессена дувца качделла «афгански дош».

Афгански революцена духьларча къовсама новкъа баьнна китайски кулгалхой империализмаи реакцеи гIончаш ца хилча бовлаизар. Нагахьа санна Китая кулгалхой шоай империалистически партнераштa болча тоама Къулбе - Малхбоален Азе АСЕАН мехкаш Индокитаерча пачхьалкхенашцара эгIаде а Таиландах цу районерча китайско - американски экспансе плацдарм е а гIерташ бале. Къулба - Малхбузен Азе из гIулакх тIадилла лерхI цар Пакистана.

Дукха шераш да Пекина а США а цхьана тIема гIулакхашта йолча расходаша бюджетах 60 процент дlалоацача цу мехка милитаризаци яр могадеш йола. Малхбузехьарча непайоазон тIа хоамаш арадаьннад ер шу чакхдалалехьа Пекино Ислам-абада истребителаш - бомбардировщикаш, ракеташ, стрелкови герз а юкъедоагIаш долча кердача герзий йоккхий парттеш йохьийтаргья аьнна. Камре яхача пакистански городе болх бе йолаенннай Китал гIо а деш хьалъяь тIема самолеташта капитальни ремонт яра йола завод.

Азиатски пачхьалкхенаш раьза йоацаш я Пакистан кердача герзаца Iалашъяра. ХIаьта из кхетадеш а да. ХIана аьлча из дерригa а Пакистана дlа а иа хьоабеш Афганистана духьала беча тIема а Индена, Ирана, Къулба-Малхбоален Азерча машарай стабильностаи духьаларча провокационни гIулакхашта а юкъеза йолча хьалашка деш да.

Китайски кулгалхойн цар американски союзникаши гIерт Пакистан из яхача бакъахьа йолча, Афганистанаца дувзаденна дола пешаш къоастадара а Къулба-Малхбузен Азера нхоххам лаьгIбара а нийсача наькъа тIа ца ялийта. Из ба ДРА машарерча переговорий, агрессораштa гIо па дара. демократически Афганистана чурча гIулакхашта юкъе ца гелотара никъ. Цхьабакъда, Пекин ший ма хулла из ца дайта гIерташ я. Афганистана гонахьара хьал кхохналенна хилари ригионерча мехкашта юкъе моастагIал доллари эшар китайски гегемонисташта дуой империализмаца барта яхара а Малхболен халкъий мукъадовларен революционни болама духьала къовсам лоаттабара а эхь дайна политика нийса хетийтара. Амма хIама хургдоацар да китайски гегемонисташа леладер. Кхьеттел «Гардиан» яха английски газет а далалзар Пекина хьоаль антиафгански аьлдитий политика дош доацар да па аьлча.

Н. НИСЕТОВ.
(АПН).

Калейдоскоп

КЕМА ДВИГАТЕЛАШКА — IАЛАМА ГАЗ

Дунен рынке мехкдаьтта а мехкдаьтта продуктай а мах тIаяхетар бахьан долаш Iалама гази кIори санна йолча энерге источникех пайда ийбара керда способаш леха эзаш ба специалисттаж.

Дукха ха йоаццаш Ньюкасла яхача австралийски городе хьаде доладаьд декъа мовхьаш ахухьа кема. Хин изменешен 7500 тонн йола керда кема дилла пайда ийбеча дизельни доагорца а иштта Iалама газаца а болх бе йиш йола ши двигатель болаш хургда.

Кема хи тIа доалкхаргда тIадоагIача шера июль бетта. Цуна эксплуатаци яро, лерхI цун дьшла, дукха пайда баль беза.

(АПН).

РЕСТАВРАЦИ ЕШ Я ДУНЕН ТАМАША

Египет — пирамидай мохк. Дукха ха йоаццаш царех эггара цIи хезачоа — 5000 шу даьннав Хеопса пирамидана, дунен ворхI тамашах цхьаннена — реставраци е болабеннаб. Шийн хана из хьалъеш дlахахай башха дукхагIа кIезигагIа хургдоацаш хIаранс доаал 2,5 тонн йола 2,3 миллион ихерий Iовкъа. Хьалъьяй из, Геродота яхачох, 100 эзар саго 20 шера.

Гиза пирамидаш явсалеи цIимхарча климата дукхагIа латта эзара шераш даьннад. Цхьабакъда, дахача бIаьшера бокъоща бола кхерам тIаэттар церна. Цу хана Египтана доал деш хинвараш болабелар цк метр болча цун арахьарча тIовнах довхка чIоагIа тIой шоашта дворецаши чIоагIаленаши е кхахьа. Из бахьан долаш хьагучадьнна Хеопса гробница лагIаш Iалама низий воздействех доха доладелар. Пирамидаш йохаеча шоашкара довгIа «дакъа» лаьцар эзараш болча хоахета царна тIабувлаш хиннараша а. Уж бар фунигIа хуле а 146 метр лакхача цу дунен тамашана тIа ца баьлча Iерсбоацаш.

(АПН).

ШИН ЗУЛАМАХ..

Тара да къулбаседехьарча мехкий Санта Клауса хIанзалца кердача шера совгIаташ дlа-юха кхахьа шийна гIо даьча саьрчий массача когех къаста вевархилара. Къулбаседен саьрч, йоах специалисташа, стресс, яха лазар кхийтта да, хIаьта цунах атта желудка язва хул. Из вывод бакъъю шведски ветеринара доктор К. Ребиндера а. Швеце къулбаседенгахьарча оагIорахьарча Миттадален яхача моттиге саьрчий Iула тохкам беш цуна гучадьлар хIара пхелагIа долча хьайбах дикъвена язва хилар.

Лоаща лерхI лазар бахьан хIанзарча хиавача техника даим воздейстен еш хиларагIа царех нерваш талхар да аьнна. Нагахьа санна хьалхарча дикача ханашка саьрч лелаедраш шоай Iулашта го баха лыжкаща ухаш хиинабале, хIаьта лаькха цхьан моттигера кхыча моттиге дугача хана иллеца цар са тедаьдале, хIанз уж лел мотоциклашца, снегоходашца, вертолеташца.

(АПН).

ВЬЕНТЬЯН. Ийс мехко, цу даькъе Советски Союзо а, дакъа а лоацаш «Татлуанг-80» яха дунен халкъашта юкъера ярмарка хилар Лаосски Халкъа Демократически Республика столице.

Гулбеннарий теркам къаьстта чIоагIагIа таозаш яр арахьарча торговле барайтта организацен объединенен кийчдаьча промышленни товарий дикагIйола образецаш хьахьонхаш йола СССР павильон. Советски экспозицена медали сийлен дипломи деннад.

СУРТА ТIА: СССР павильона юххерча йийлача площадке.

А. ЕРОВЧЕНКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Халкъа — товараш

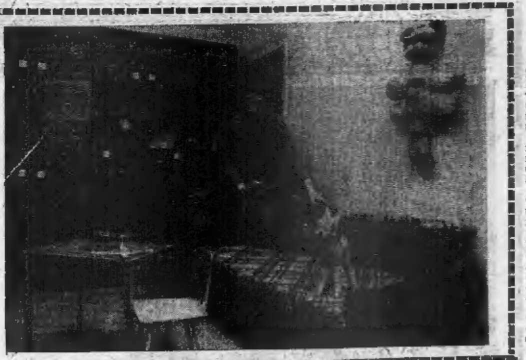

Пятилетка шерашка шоэза лакхъеннай № 6 йолча Московски мебельни комбинато арахеца берий мебель, хІьта еррига а хІара яц дьнна цуь ассортимент керла а якккхай. Цига хьадаь берий диванаш, маьнгеш, столаш, мебельнй набораш дика хиларнек йаха къердаш хиларцен белгалйоалаш я. 40 процент гаргга йола продукци сийлен пхисабарг тІалатташ я.

СУРТА ТІА: комбината инженер - конструктор Орлова Татьяна «Рыжик» яха паччахьалкхен дикала Знак тІа латта мебела керда набор хьахьокхаш я.

А. СЕМЕХИНА сурт. ТАСС фотохроника.

●

БЕЛОРУССКИ ССР. Вай мехка хІара бьылагІболча дезалашка йолаш я «МХЗ» яха эмблема тІалатта холодильник. Мински холодильник заводо 92 процент продукци паччахьалкхен дикала Знак тІалатташ арахец.

ХІанз заводской конвейера тІера арайоал пхе моделатІа йола холодильникаш. Предприяте конструктораш дІахо болх беш ба хургйола агрегаташ кийчъеш. Уж я «Минск-20» яха шуьра камера боарам 270 литр болеи «Минск-22» яха — 350 литр боарам болеи холодильникаш. Керда яраш лекаеш экономичнегІа хургья, хІаьта цар бесаш а тайп-тайпара хургда.

Завода коллективо доккхагІдола дехараш тІаийцад: 23 февралле «Минск-22» яхача холодильникий опытин парти кийчъе а «Минск-15» ялача холодильника паччахьалкхен дикала Знак ялийта а.

СУРТА ТІА: шиь камера йола «Минск-20» яха, цхьайтталагІча пятилетка арахецаш хургйола холодильник хьахьокхаш я лаборант Карвович Татьяна.

Г. СЕМЕНОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ИТОГАШ ГІАДВУГАШ ЯЛЕ А...

Дика къахьегад укх шера Назрана городской культура ЦІен коллективо. Дика вІашгІехьдаьккхад укхаза болхлоша, гІулакхерча наха, дешархоша салоІингта, цхьана вІашагІбеттадулга.

Соахна культура ЦІагІа хьайийллай «Лоаман кхалнаьха клуб», укхаза болх беш я баракъе дакка а тега а Іомабеш йола кружок.

Социалистически яхье коталонаш яьхараш ДК вІашагІбетталу районерча къахьегамхоша. «Знание» яхача общества чакхдаьхад общественно-политически дешараш. «Урдув ваккхарах доала зе». «Пхьа лехилга — ширача заман юхедиса ауламь», кхы темаш а йолаш лекцеш йийшай.

Культура ЦІагІа занятеш чакхйоахаш ва 300 совгІа спортсмен. Укхаза вІашагІъехкай шиъ лоІаме вІалтохаргагІа лата, самбо, тенниса кружокаш. Цар занятеш хул кхаь сиенагІа.

Белгалбаха безй городерча къахьегамхоша, дешархоша салоІинга, спорт лелаелга вІашгІехьдаьккха бола культура Цен болхлой. Вокально-инструментальни ансамбль вІашагІйоллача чІоагІа дукха къахьийгад А. Кобзева, концертмейстера А. Тимурзиева, художественни самодеятельноста методисткас Ф. Муцольгова.

Культура Цен беррига боах чакхйоавихача кулгалдеш хиннав директор М. Т. Булгучев.

— ДІадахача шера тхоай балха хиннa гІалаташ дІа а даьха, кхы а дикагІа къахьега безам ба тха, — дувц директора. Кхы а безамегІа, чулоацам кІоаргагІа болаш хургья сайренаш. Комплексни агитбригада вІашагІйолла безам ба тха. Концертни программашца уж ухаргья предприятей, совхозий болхлой, дешархой болча. Оаза лаьрхІад халкъа театр вІашагІйолла, программа кердейккха. Къахьегаме хьалхалаттачарна хетаь торжествения сайре чакхйоаккхаргья оаха; цар шоашта дукха деза нахи алар декаш йола залмаш кхоачаш а еш.

Уж мероприятеш оаза хетаю КПСС XXVI съезда. Цул совгІа, оахен РОВД болхлошеи дакъа а лоацаш ергья сайре-диспут, из хетаь хургья къахьегама, правови кхетам балара.

ДК коллективо хІанзалца баь болх а де лерхІар а дика да. Бакъда, цуниа пхьаьа беррага низ дІа а луш, хьинаре къахьегаро коллективана ловкъарло еш а дукха да. Эттара хьалха хьоахае еза культура ЦІен здание. Из хьалъяь яьннача дийнахьа дена ремонт е эзаш я. Тхоанах ладар чуух, лерттІа штукатурка е а кІир тоха а еза.

Культура ЦІен администрацe уж кхоачамбоацараш дІадахара ноаккъостал дехаш къамаьл хиннад райисполкома болхлошца, бакъда, цох хІанзалца хувцаденна хІама дац. «ФотогІулакх», «Хьровей», «Къона художник», кхыйола кружокаш хьаелла квалифицированни специалисташ тоъаш бец.

Цул совгІа, культура ЦІа долча хьатІакхаччалца маршрутни автобус ахац. Из бахьан долаш укхаза боагІаш бола нах а культура ЦІен болхлой а гІаш лела безий хул.

Уж кхоачамбоацараш дІадахара райисполкоме а нуй культура отдело а де деза дергда аьнца хет.

К. МАРЗИЕВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

НОВКЪОСТО НОВКЪОСТЕХ

Карабулакски № 1 йолча юккъера школа дешара-кхетама дешашта директора заместитель йолча Косяк Юлия Константиновнас цу школе математика хьеха ялхайтта шу даьннад, хІьта цуи еррига а педагогически стаж тхъаь пхиъ шу да.

Цу шерашка по къоаргга зинеш а телаш шиъ бІаь совгІа саг дийша ваьннав. Цо хьийхача дешархоша районни олимпиадашка призовой моттигаш йоах, лакхерча дешара заведенешка толамца деша увтт. халкъа боахаме хьинаре къахьег.

Ю. К. Косяка де а доагІаш сий ду коллективе. Из массаза а кийча я математика хьехаш болча хьехархошта шиъ идеяш, опыт дІаяла. Дешархошта математически образовани луча керттера йола проблемаш къоастае новкъостал ду цо къонача хьехархошта.

Ишта къахьегаш я Ю. К. Косяк — хьехархо, хьехамча, коммунист.

М. ФРОЛОВ.

БІУБЕННА БОАХ ГІА

Чакхъьяьнача пятилетке дукха дике хувцамаш хиннад Наьсарен района культурни вахаре. XXV-ча съезда социализма ма яххара шоай культучреждений материальни база чІоагІъеш, шоаш хьабеш бола болх дикагІа беш XXVI-ча съездага боах Наьсарен культболхлой.

Пхе шера бахча балха итог еш, белгалдаха доагІа шоай материальни база чІоагІьяра, лакхъяра даьнъе культучреждениешта карагІдаьнараш: Назране 1977 шера хьал а яь болх беш я 600 саг чуводаш йола культура Дворец, Пхьилекъонгий-Юрта 1976-ча шера хьалъяьй клуб, ши бІаь саг чуводаш, пятилетка чакхйоалача шера хьалъяь хиннай Наьсар-Кертера культура Дворец, 400 саг Іоховш зал а йолаш, бІаь саг чувода клуб хьайийллай БуроІала, болх беш я тІема а къахьегама а сийлен районни музей, хьал а яь болх беш я художественни мастерской, дикача цІеношка дІатаръяьй берий музыкальни школа, реставраци яь юхаметтаоттадаьд Фуртовгера Ахриев ГІапур вахь а ваьха а дола цІа-музей. Тоъал балхаш даьд исторически памятникаш тоадеш а царех агитмассови балха пайда эцаш а Дика тоабаьб турпалий боаро, Бурочара, Яндарера вошала кашамаш. Реставраци яьй Аьрзерча гІалай комплекса. Лаьигерча гІалина, кхыча исторически памятникашта. ХьалхагІа библиотеке цІеноц ца хиначa пхе юрта хьалъяьй библиотекаш, хІьта роспублике эггара хьалхарчарца чакхдаьккхад районе библиотечни балха централизаци яра гІулакх. Цул совгІа, лакхъеннай технически Іалашо. Тайп - тайпарча арахьарча моттигашка къахьегаш болча йаха книжкаш дІаккхахьа библиобус яйпай. Иштта вІашгІехьъяьккхай кхоъ автоклуб. Уж спецмашинаш техсредствай кхоачам дика болаш я: эзаш йола радиоузел, магнитофон, киноаппаратура. Тахан районе я йиъ народни коллектив, цхьайтта агитбригада, цар чулоац шиъ бІаь совгІа художественни балха доаньошхо. 1979-ча шера Назранера самодеятельни артисташ шоай концертни программаца вайна вошал долча Венгерча Комаромски областе бахар, цига шоай искусство дІа я хьекха, дика толамаш а даьха цІа я баьхнар. Цу шера Комаромски областера венгерски самодеятельни коллектив а хилар Назране ена концерташ а луш вайнара шоай вошали доттагІали чІоагІдеш.

Тахан Наьсарен района культурни хьашташ кхоачашдеш 18 клубнии 29 библиотечни учреждени, музей, музыкальни школа, художественни мастерской я. Цу гІулакхаша торо лу тахан наьсархой культурни хьашташ лерттІа кхоачашде, культмассови болх тоабе.

Шоай хьинарах бІубенна накъаболх Наьсарен культболхлой XXVI-ча съезда.

М. АУШЕВ, Назрановски района культотдела заведующи.

БОЛХ БЕШ Я МУЗЕЙ

МагІалбикера тІемеи къахьегамеи сийлен музей хьайийллай 1977-ча шера Советий Іаьдала 60 шу дузача дийнахьа. Цу хана денз къахьегамхошта, къаьстта а кагирхошта, патриотически кхетам луча гІо леш хьабоагІа из. Музея балха из оагІув шаьоаттІа гуш я укхаза заведующелла Чербижев Башир хьожавича дена.

Укх тІехьарча шера дукха лоархІаме экспонаташ тІакхийттай музейна. Укх аьхний, фашисташ эшабь 35 шу дездеш МагІалбике баьхкабар — пхедагІча къаьсттача гвардейски танкови бригада бІухой. Уж лаьттаб шоай са па кходеш моастагІчох МагІалбик лораеш. Царех лаьна ше къаьстта стенд кийчъяьй заведующе — цар тІема наькъа карта, таханара а тІема ханара а сурташ долаш. Иштта музейна енний тІема ветеранашa — танкисташа наьхх тІа йоалаю, «5-ча танкови гвардейски бригада ветеран» яха знак. Цул совгІа, цар совгІата деннад хІана бригада ветераний совета председатель волча, Г. Ф. Кондратенкос яздаь, «ТІалаташ я 5-гІа гвардейски» яха книжка.

Массе а хана халкъа историна лоархІаме дола хІамаш лохаш ва кеода заведующи. Цо лехача материалех яь гІалгІай искусства историех керда стенд я музее. Цу стенга тІа да 1931-ча шера Ростове хиннача Къулбаседа-Кавказа халкъий искусства олимпиаде хьалхара моттиг яьккхача гІалгІай Автономни областа вакалий сурт. Царна юкъе ба цІи хеза бола художникаш Ахриев Хьажбикар, Даурбеков ГІаьзи, Дошлакъеи Орцхои МальсаговгІар, композитор Е. Колесников, дукхха нхыбараш.

ДІачувоаллашехьа а бІарг тІаотташ я укх шера НохчГІалгІайчу Советий Іаьдал чІоагІденна 60 шу дизара хетаь «Советий Іаьдал бахьан», яха керда, бІарчча пен дІалаьца йола экспозици. Цу тІа ба вай республике Советий Іаьдал лоаккхаш хьалха лаьтта мехка толамагІа бола къонгаш — тхьо гаргга турпалаш.

Музея балха традици а хинна дІаэттад Ленин ваьча дийнахьа, комсомол вІашагІъеллача дийнахьа кхычa лоархІамеча деношка школашкарча организацешa комсомоле дІачуийцача керхача комсомольцашта торжественни хьале билеташ дІалулга. Музел комсомольски документаш дІалуш хул къаьна комсомольцаш, тІемеи къахьегамеи ветеранаш, халкъа депутаташ. Из болх вІашгІехьбоаккхача хьинаре дакъа лоац ВЛКСМ горкома хьалхарча секретара Боков ГІапура, кхычара.

— Йа болх дІахойоача хана кхы шербе лерхІаш из тхо, — йоах Чербижев Башира. — Кхы а чІоагІдев шерден лерхІ оаха ВЛКСМ горкомапара. Эггаьара музея бувзамаш. ХІанз городерча художникаша кийчъеш латт республикерча тІема турпалех йола экспозици. Иштта ше къаьстта экспозици кийчъергья оаха шоай иттлагІа пятилетка ханал хьалха кхоачашъьяьча районерча къахьегамхоех лаьца.

А. ВАСИЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

6 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаъ».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
9.05 — «Хи, хьалха ваха». Телевизионни художественни фильма. 1 сери.
10.15 — «[illegible] — [illegible]».
11.15 — Керлаяраш.
14.00 — Керлаяраш.
14.50 — «Болхлой хувгий [illegible]». Телевизионни документальни фильм.
15.05 — Кагирхошта лаьрхІа музыкальни сайренаш.
17.00 — «80 дийнахьа дуней гонахьа» дукхача серей мультфильма премьера. (Австралие). 5—6 серей.
17.45 — «Шахматни школа».
18.15 — КПСС XXVI съезда вовзийтаре. «Александр Дузенков пхи бригадер».
18.30 — «Самъеркане [illegible]».
18.45 — «Тахан дуней гІа».
19.00 — «Іилман вахар». Таджикски ССР-а Іилмай Академи.
19.40 — «Хи, хьалха ваха». Художественни фильма. 2 сери.
21.00 — «Хаъ».
21.35 — «Литературни тІехьалехь кхача [illegible] «Тевриашке шІар» [illegible] телевизионни документальни фильма премьера. Іистелаьча — «Тахан дуней гІа».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Сатхъальге». Берашта лаьрхІа киножурналах.
8.55 — Мультфильмий программа.
9.25 — «Наукеи анализаш [illegible]». Телевизионни очерк.
9.55 — Документальни фильмий программа.
10.55 — П. И. Чайковски балета фрагменташ.
11.20 — «Хи а хи, хьа а ле». Къоначa техникашта лаьрхІа передача.
12.05 — Фильм-берашта. «Къоначa мастера [illegible]». Телевизионни дукхача серей художественни фильма 2 сери.
13.10 — Кег-свалоцаш хьалхача спортах йола Еррига[illegible] фильм. Маlа [illegible]. Алма-Атера передача.
13.40 — «Халкъа инструментальни [illegible]».
14.55 — Василий Шукшин. Произведений [illegible] тІа гІалла.
15.55 — «Сага закони» СССР-а 50 шу кІезигІча Грозненски химзавода коллективе вІашагІбеттар. Іистелаьча — документальни фильм.
16.40 — «Майор Вихрь». Художественни фильма 3 сери.
18.00 — «Дуней хьалхьашта кхерп хьал» (нохчий меттала).
18.15 — Киножурнал.
18.25 — «Нохч - ГІалгІайчу гІаьла».
18.45 — «Селваьльге». Грозненски № 8 йолча школа вокальни ансамбля концерт.
19.00 — «Художникех дола дувцараш». СССР халкъа художник Ефимов.
19.30 — Гандболах йола дуней турнир «Балтика кубок». МаІа нах. СССР сборни — Норвеге сборни. 2 тайм.
20.00 — «Бийса дикаьа шийла шун, бераш!».
20.15 — Баскетболах йола СССР чемпионат. МаІа нах. «Спартак» (Ленинград) — СКА (Киев).
21.00 — П. И. Чайковски цІерагІа 6-ча Дуней халхьача [illegible] конкурса лауреата Джексон Дилано концерт (США).
21.40 — «Бийсан [illegible]». Телевизионни художественни фильм.

7 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаъ».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
9.05 — «Хи, хьалха ваха». Художественни фильма. 2 сери.
10.25 — «Киноновабара клуба».
11.25 — Керлаяраш.
14.30 — Керлаяраш.
14.50 — Документальни фильмий программа.
16.00 — «Къонабарий [illegible]».
16.20 — «Коммунистех дола дувцараш».
16.50 — «Юха шоаш хала, зурналаш!».
17.20 — «80 дийнахьа дуней гонахьа». Мультфильма премьера 7—8 сереш.
18.05 — «Оаха халлаш БАМ».
18.30 — «Стихаш — берашта».
18.45 — «Тахан дуней гІа».
19.00 — «КПСС XXVI съезда вовзийтаре». Латвийски ССР телевидене программа.
21.00 — «Хаъ».
21.35 — «Документальни экран». Іистелаьча — «Тахан дуней гІа», информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Документальни фильмий программа.
8.55 — Московски Пачхальковски хоровой училище дІакхий хора концерт.
9.40 — «Советски [illegible]».
10.15 — А. С. Пушкин. «Салтан — пачхьах бола фольг». ДІабеш СССР халкъа артиста М. Царева.
11.00 — «Дуней халхьий кхоллам».
11.45 — Фильм - берашта. «Къоначa мастера [illegible]». Телевизионни дукхача серей художественни фильма. 3 сери.
12.50 — Трамплина тІера лекхе [illegible] классически йола дуней халхьий [illegible]. ФРГ-ера передача.
13.40 — Алексин. «Кино гІо вей?». Московски къоначa зрителя театра спектакль.
15.05 — «Къонабарой [illegible]».
16.05 — «Старт».
16.35 — «[illegible] баьб телевизионни [illegible]».
18.45 — Телефильм.
19.05 — «Нохч - ГІалгІайчу гІаьла».
19.30 — Гандболах йола дуней халхьашта кхерп турнир. «Балтика кубок». МаІа нах. СССР сборни — ФРГ сборни. Перерывеш — «Бийса дикаьа шийла шун, бераш!».
20.45 — Кара Караева произведенеш кхоачашъе Центральни телевидене Еррига[illegible] радиой йолча симфонически оркестро.
21.40 — «Дай кІаг». Художественни фильм.

РАДИО

6 ЯНВАРЬ

6.10 — Юкъара а парте XXVI съездага йола КПСС ЦК-а проект. (гІалгІай меттала).
6.55 — Хьамаш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — «Бакарке [illegible] булеш болаш». Беседа (гІалгІай меттала).
8.25 — Хьамаш.
8.30 — «Болхлой везала пятилетка» (нохчий меттала).
8.40 — «ЦхьайттагІча пятилетка парте экономически стратеги». КПСС обкома лектора Беркукаева къамаьл (нохчий меттала).
9.15 — «Тхьо чаду». Радиовыпуск (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманхо» (гІалгІай меттала).
10.00 — Передачай программа. Хоаттамаш бола хьам (эрсий меттала).
16.01 — Нравственни культура (эрсий меттала).
16.15 — «Шиана, нарта боллама къахьегамхой!». Концерт (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).

7 ЯНВАРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий», газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хьамаш.
8.25 — «Дуней хьалхьашта кхерп хьал» (гІалгІай меттала).
8.40 — Музыкара музыка (нохчий меттала).
9.15 — «Социализми дуней хавьашта юкъера экономически хьалашн» (эрсий меттала).
9.30 — «Спортивни Нохч-ГІалгІайче» (эрсий меттала).
10.00 — Передачай программа. Хоаттамаш бола хьам (эрсий меттала).
16.01 — «Юкъара а парте XXVI-ча съездага йола КПСС ЦК проект» (гІалгІай меттала).
16.15 — «Хьона, Даьла салтечун догІа» (нохчий меттала).
16.45 — «Хьайбашкера йоаккха шура лох на йолийташ» (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала). Хронисъеш.

ХОАТТАМ

Тахан республике гІоалех Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш. Іуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбузехьара секунде 0—5 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 1—6, Грозне 3—5 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоалаш, малхбузехьара секунде 7—12 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура буйсана 1—6 градус шелали дийнахьа 10—15 градус йІовхали йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Сеги Іалами ГОНАХЬАРА ГО: МИШТА ЛОРАБЕРГБА ИЗ

Гонахьара го бІехбича вІалла тІехьара а яц тайптайпара йолча транспортни средствай эггара хьалха, дуьцилга йоацаш, автомобилий роль. Автомобило арахкувса газ сега зе дь Іаш: фо бІеха хилча хьалха тишлу деррига хІама, коррози хул, тайп-тайпара материалаш тилха йолалу.

Атмосфера цІена хилийтара лоаттабу къовсам законодательни а административни а мерашца чакхбоах вайцига. ТІа-тІа чІоагІлуш латт автомобилаша арахкувсача газашцарча кхерамеча веществай концентраце кхы тІех хила йиш йоаца нормаш, машинашш цар двигателаши малагІча хьала тІа да хьожаш тІахьожам лоаттабу. Амма из деррига а долаш дараш эргаяьха тоадара деш да. ХІьта кхоане Іилма яІал тІа я.

Атмосфера цІева хилийтара деша йоакхо еш тайп - тайпарча достамех де деза ІилманхоЙ лехамаш. Цхьан оагІорахьа, эргадоахаш тоаду чура йоага двигателаш, лех керда транспортни средствашца керда токсични доаца доагори. Вокх оагІорахьа, тайптайпара дола тІкрсаш лорадара дараза дергдоаца гІулакхаш ду.

●

Водород — доагор

Водородах йоагоча хІаман хьисапе пайда эцара тІадерзадаь дола балхаш доладенна дукха ха я. Ленинграде блокада лаьттача деношка долла хІама тоъаш дацар города — кхача, баракъаш, йоаго хІама, доагор.

Доагорах дола дош цхьадолча даькъе къоастаде йиш хилар вІалла дага а ца хиннача бесса. ТІема техник волча Щелищ Бориса пайда ийцар аэростаташке цкъа йоагаяьча фен - водородни смесах. Блокада лаьттача 900 дийнахьа цу тайпарча доагорaца болх бе яьккхар Ленинграде 600 автомобиль. Водород чІоагІа теркалъе баьинаб тІехьарча хана. Из дувзаденна да цун экологически тайпарча совленешца меттел, физико - химически свойствашца а. Ягара температура бензиначул кхоаза лакхагІа я водорода, феца йийча ала балара доазув шера да. Водорода ала теттаре сиха дІабдри, ала балара энерги бензиначул 10—12-зза лохагІа ба.

Цхьабакъда, водородо массехи чоалхане проблема а оттаю ІилманхоШта хьалхашна: цунах эккхара кхерам боалл, автомобило хьалдаьча боараме мара хьоргдаш цу тайпара дола доагор, цу тІа а из даккхарга дІабода мах а бензинага бодачул лакхагІа ба хІанз укх сахьате. ХІьта из тамаш йолаш хІама а дац — экспериментаге массаза а дукха мах бода. Из да лезаш хІама да. США, дагадоххарагІа аьлча, пхи шу хьалха яр цу темах болх беш 15 тохкама организаци, цар хьадаьдар водородни двигателий 42 тайпа. Иззамо тохкамаш ду ФРГ, Японе, кхыча мехкашка, амма массови водородни двигатель хІанз укх сахьате йоацаш я.

Вай мехка водородни двигателаш кийчъяре балхаш деш тайп - тайпара организацеш я, цар чакхдоахача гІулакхашта координаци ю СССР Іилмай Академе Харьковски автонаькъий институтен Украина АН машиностроене проблемай институтен даьча тохкамаш хьахьекхад, чура йоагача двигателий цІенача водородаца саена, иштта из бензинаца эаь а болх бе йиш хилар.

Харькове хьаьнй царна эшаш йола водород шиш тайпара йоакхаш йола двигателаш: хихи гидридехи. Хьалхарча тайпара йоаккхаш хилча пайда эп металлий окисаш ларде латтача энергена аккумуляци ефа веществах. ШоллагІча тайпара йоаккхаш пайда эп гидридех — шелйича водород чулаца а йІоахйича из юха хьаяла а йиш йолаш йолча веществех. Кхерам ца хилийтара гидридаша юэз водород, хІанз аьлча вагахьа санна баллона чура араяьлча, фех дІа ма кхийттинге, лелха смесь хул цунах. Цу тІа а гидридаш складе лоаттаяра а цІенача водородал компактнегІа я.

Харьковски Іилманхоша хьа яьй водородни питанс тайп - тайпара схемаш. хІьта уж «Запорожец», «Жигули», «Москвич», «Волга», «ЛиАз» маркагІа йола автобусаш санна йолча серийни машинашта чуетташ зе а эйнай. Ераш я цхьайола орантически выводаш: цкъа яьча цІеначa водорода заправках 100—120 километр никъ бу машино, хІьта дагахье санна водородах бензинах тохача хІаман хьисапе пайда эцаш хилча — 400—500 километр. Ишта заправка яьча автомобилага гаьна яхара низа га диллача массазарча машинашца къовсалургда. Амма дІадода бензин тІезаглу, двигатела токсичность лохлу.

Водородах бензинах тохача хІамах санне пайда эцар — проблема къоастапра хьалхара этап. боккъоца йола цІенача водородаца болх бертбола двигатель хьаярга бода никъ. Дукхa чоалхане декдараш хьалхашка уеттаргда дІахо йодача хана, амма хІанзлехьа даьча хІамаша йиш хулийт водородни двигатель фантастика ца ала.

●

Электромобиль плюс водород

ТІехьарча шерашка кепа йоазон тІа дукха язду электромобилах. Деррига лазарашта долча дарба хьисапе электрически экипаж могаеш ба гонахьара го лорабара оарцагІбаьнараш. Амма еррига автомобилаш электричествацa леларгйолаш е йиш яц — даьча лоархІамех, ерригача хІанз болх беш йолча электростанцей низалаш кІезига хургда царна питани ллара.

Укхаза гучайоал деррига хоададеш йола вариант — электричествацa болх бе еррига автомобилаш а цa йоахаш, дукхьал цар города чу лела дакъа доаккхилга. Из корта болаш а да. Амма укхаза эттад конструкторашта хьалхашка чоалхане декхар: электромобило бу никъ бІаьх мишта берrба? ХІанзм дикагІа йолча вариантах яьча а цхьан заправках 100 километр мара мича бу никъ.

Тарлуш да проблема къоастае хІанз Москве тохкаш латтача водородаца болх беш йолча электромобило гІо де а.

Цу тІа массазарча аккумуляторашта метта энергохимически генератораш оттальй. Цу доагора, элементе чу хулаш йола, реанцеш кхиса лелаеча фонара батарейка чу хулараш санна я. Амма доагор укхаза — водород, хІьта окислитель къаьсттача тайпара цІендаь фо. Цу тайпарча генераторга 1000 ампера га кхоачаш ток йолалургья, тоъал боккха мухь лов.

Кердача генератора КПД вІалла ца хиннача хьоккхама гаргга гІерт — 100 процента. Электромобило оттадь система йолаш я 100 эзар километр никъ байта. Цунна еш йола подзарядка водород чуйола баллонаш хувцар да. Массазарча аккумулятора подзарядка яра массехи сахьат еш.

●

Плазмотроно здани лораю

Конструкторашa . автомобилисташ моторо арахкувсача газашка зе ца дайтара фу дергдар - теш яхаш уйлаш еш леллаше а. вІалла царна гІулакх а доацаш йолча профила инженерашта кораьяй арахкувсача газо еча зенеча воздействах здaнеш лорaярa способ. Цар хьаьяй индукциони плазмотрон. Долчча бесса аьлча, плазма эшаш металл доаладара, болат кхохкадара, тишъяла йоаленнача онтхалашта тІахьекха. ДукхагІа долча даьнье уж Іалашате лакха - температураш я. БІаьш эзараш градусашка а кхоачаш. Керда плазмотрон «шийла» я. Цун температура 11 эзар градусал лакхагІа хилац. Нагахьа санна битонна понела цу тайпарча «шийлача» плазма кІеж еттаь чакхъяьлча, цун оакъара бессарча кхартаь йолча тІехенна тІа кхага хьисапера порлув южаргья. ХІьта из, ховш долча тайпара, дика дукхьала оттаду атмосферни воздействена. Бетонни панелашта плазменни обработка яра йола установкаш юкъекхуь хІанз укх сахьате Ленинградерча цІеношa деча предприятешка.

Дмитрий САСОРОВ, АПН корреспондент.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителe — 9-24-03; бехктохкача секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта беахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаташ — 9-24-07; корректорске — 2-89-86.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-86.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ05003. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 0002.